

N. LOGINOV

AJALEHETOIMETUSE
TÖÖ
TÖÖTAJATE
KIRJADEGA

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS • 1955

A-20815 III
N. LOGINOV

AJALEHETOIMETUSE TÖÖ
TÖÖTAJATE KIRJADEGA

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1955

Originaali tiitel:

Н. Логинов

Работа редакции газеты с письмами трудящихся

Tõlkinud I. Reidi

SISUKORD

Side rahvahulkadega on nõukogude ajakirjanduse üks tähtsamaid printsiipe	3
Töö organiseerimine töötajate kirjadega	14
Kirjade osakond	15
Töötajate kirjad oblasti-, linna- ja rajooniaja- lehtedes	19
Kirjade ajalehes kasutamise vorme	25
Võitlus kirjade mõjulepääsu eest	47

2

SIDE RAHVAHULKADEGA ON NÕUKOGUDE AJAKIRJANDUSE ÜKS TÄHTSAMAIK PRINTSIIBE

Nõukogude ajakirjandus on uut tüüpi ajakirjandus, mille on loonud ja välja arendanud kommunistlik partei, geniaalne Lenin ja suur Stalin. Meie ajakirjandust iseloomustavad kõrge ideelisus, parteilisus, printsiipiaalsus, tõearmastus, lahutamatud sidemed laiade töötavate hulkadega ning partei ja rahva vaenlaste vihkamine. Nõukogude Liidu ajakirjandus juhindub kogu oma tegevuses partei poliitikast, mis on nõukogude korra eluliseks aluseks.

Meie ajakirjandus viib rahvahulkadesse marksismi-leninismi kõikevõitvaid ideid, ta võitleb suure paljurahvuselise Nõukogude riigi võimsuse tugevdamise eest, sotsialistliku tööstuse edasiarendamise ja kolhoosikorra kindlustamise eest, töötajate materiaalse heaolu ja kultuuri tõusu eest. Ajakirjandus liidab meie rahvast kommunistliku partei ümber, kasvatab töötajaid leegitseva nõukogude patriotismi, NSV Liidu rahvaste moraalse ja poliitilise ühtsuse ja vendliku sõpruse tugevdamise ning proletaarse internatsionalismi vaimus. Ta võitleb otsustavalt võõra ideoloogia ja kodanlike igandite vastu, uue imperialistliku sõja ettevalmistamise ja vallapästmise vastu, kindla rahu eest, kõigi maade rahvaste sõpruse ja koostöö eest.

Nõukogudemaa ajakirjandus on kasvanud võimsaks jõuks. NSV Liidus ilmub üle 7100 ajalehe, mille ühekordne tiraaž ulatub 47 miljoni eksemplarini. Antakse välja sadu ajakirju ja perioodilisi kogumikke, mis ilmuvad nagu ajalehedki Nõukogude Liidu paljude rahvaste keeltes. 1952. aastal väljaantud raamatute üldine tiraaž ulatus 851,5 miljoni eksemplarini, suurenedes seega 1940. aastaga võrreldes 88 protsendi võrra. Eesti NSV-s antakse välja üle 50 ajalehe ja 10 ajakirja. Ajavahemikul 1944—1954 anti välja 9119 raamatut ja brošüüri üldtiraažiga 58 163 700 ek-

semplari. Neis arvudes väljendub eredalt kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse hoolitsus meie rahva kasvavate vaimsete nõuete rahuldamise eest. Ühtlasi annab see tunnistust partei päevast päeva tugevnevatest sidemetest töörahva laiade hulkadega.

Leninism õpetab, et kommunistliku partei jõu ja võitmatuse allikaks on tema elulised ning lahutamatud sidemed rahvaga, oskus kuulda võtta rahvahulkade häält, valmisolek mitte ainult õpetada rahvahulki, vaid neilt ka õppida. Meie partei on kogu oma kuulsusrikka võitlustee jooksul kasutanud töötavate hulkade toetust, on laiendanud ja tugevdanud sidemeid rahvaga.

Nõukogude rahvas armastab palavalt kommunistlikku parteid ja on talle piiritult ustav. Rahvas näeb parteis meie ajastu mõistust, au ja südametunnistust, oma mõtete ja soovide väljendajat. Selle usalduse on partei pälvinud oma ennastsalgava võitlusega rahva õnne eest, oma armastusega rahva vastu ja ustavusega temale, väsimatu hoolitsusega tema heaolu eest ning oma poliitikaga, mis vastab töötajate elulistele huvidele. Kommunistlik partei hindab kõrgelt rahva usaldust ja hoiab seda kui oma suurimat saavutust.

Nende vahendite arsenalis, mida partei alati kasutab sidemete laiendamiseks ja tugevdamiseks rahvahulkadega, kuulub üks tähtsamaid kohti ajakirjandusele. Ajakirjanduse abil suhtleb partei igapäev rahvaga, selgitab talle oma poliitikat ja organiseerib töötajaid täitma kommunistliku ülesheitustöö suuri ülesandeid. Ajakirjandus rajab nähtamatu sideme partei ja rahvahulkade vahele, ta annab parteile võimaluse iga päev, iga tund kõnelda rahvaga omas, temale vajalikus keeles. «Ajakirjandus peab kasvama mitte päevadega, vaid tundidega, — see on meie partei kõige teravam ning tugevam relv.»¹

Marksistliku partei rajamise plaani välja töötades ja põhjendades andis V. I. Lenin tohutu tähtsuse ülevenemaalisele poliitilisele ajalehele ja selle sidemete loomisele töölishulkadega. See plaan viidi ellu 1900. aastal ajalehe «Iskra» loomisega. «Iskra» etendas otsustavat osa võitluses marksistliku partei eest, «ökonomitide» purustamisel, laialipillatud sotsiaaldemokraatlike ringide ühendamisel ja VSDTP II kongressi ettevalmistamisel. Ta kujunes parteijõudude

¹ J. V. Stalin, Teosed, 5. kd., Tallinn, 1948, lk. 228.

ühendamise, parteikaadri kogumise ja kasvatamise keskuks, tema selge marksistliku programmi, revolutsioonilise taktika, ühtse tahte ja raudse distsipliiniga ülevenemaalisse tsentraliseeritud proletaarsesse võitlusparteisse koondamise keskuseks. «Iskra» soodustas pideva koostöö loomist partei ja tööliklassi vahel.

«Iskra» toimetus hindas kõrgelt Venemaalt saabunud kirju, eriti tööliste kirju. Neis oli tunda revolutsioonilise elu pulsilööke, nad kõnelesid tööliklassi poliitilise teadlikkuse ja organiseerituse kasvust, tema vajadustest ja proletaarset võitlusvaimust.

V. I. Lenin avaldas elavat huvi nende kirjade vastu: ta luges neid hoolikalt ja redigeeris ajalehe jaoks, hoolitsedes alati iga töölise kirja sisu, stiili ja omapära säilitamise eest. Kui kiri nõudis täiendamist ja ümbertegemist, saadeti see autorile tagasi kõige üksikasjalisemate märkuste ja ettepanekutega. Lenin palus töölisi sagedamini kirjutada ajalehele, jagada sellega oma mõtteid ja tähelepanekuid, aidata seda oma nõuannete ja ettepanekutega. Ta kutsus üles kirjutama mitte ainult avaldamiseks, vaid ka seltsimehelikuks suhtlemiseks toimetusega, tema tutvustamiseks faktidega ühiskondlikust elust, sündmustega, meeoludega jne.

Mida tugevamad on ajalehe sidemed rahvahulkadega, mida rohkem on tal kirjasaatjaid ja töötajate kirju, seda paremini tunneb ta elu ja seda suurem on tema mõju rahvahulkadele.

Idee partei ajakirjandusliku organi sidemete tugevdamisest parteiorganisatsioonidega ja töörahva hulkadega läbib punase niidina V. I. Lenini bolševistliku ajakirjanduse organiseerimise küsimustele pühendatud artikleid. Lenin hoolitses väsimatult kirjade ja korrespondentsi saamise eest kohadelt, revolutsioonilisest tegevusest osavõtjate ja tööliste kaasatõmbamise eest tööle ajakirjanduslikes organites. Rajades bolševistlikku ajalehte «Vperjod», märkis V. I. Lenin 1904. aastal «Kirjas seltsimeestele»:

«See on eksiarvamus, nagu oleksid just literaadid ja ainult literaadid (selle sõna professionaalses mõttes) suutelised edukalt ajalehe tööst osa võtma; vastupidi, ajaleht on elav ja eluline siis, kui viie juhtiva ja pidevalt kirjutava literaadi kohta tuleb viissada ja viis tuhat kaastöölist, kes pole literaadid.»¹

¹ V. I. Lenin, Teosed, 7. kd., Tallinn, 1952, lk. 486.

Eriti kõrgelt hindas Lenin tööliste kirju.

Asudes 1910. aastal «Rabotšaja Gazeta» väljaandmisele, rõhutas Lenin veel kord seda määratu suurt tähtsust, mis on ajalehe ja rahvahulkade vahel kindlate sidemete loomisel. «Me loodame,» kirjutas V. I. Lenin, «kohalike organisatsioonide ja üksikute töölisrühmade abile, sest ainuüksi nende aktiivne töö ajalehe kallal, ainuüksi nende toetus, nende arvamusel, nende artiklid, materjalid, andmed ja märkused võivad jalule seada ja tagada «Rabotšaja Gazeta» väljaandmise.»¹

Kui 1912. aasta kevadel loodi Peterburi tööliste initsiatiivil meie partei iga päev ilmuv legaalne ajaleht «Pravda», pöörus see oma esimeses numbris J. V. Stalini poolt kirjutatud artiklis tööliste poole üleskutsega aktiivselt oma ajalehele kaastööd teha.

«Sooviksime . . .» kõneldakse artiklis, «et töölisel ei piirduks ainult poolehoiduga, vaid võtaksid aktiivselt osa meie lehe tööst. Töölisel ärgu rääkigu, et kirjutamine on neile «harjumata» töö: töölisel-kirjamehed ei lange valmitena taevast alla, nad kujunevad ainult aegamööda, kirjanduslikus töös. On ainult vaja julgemini tööle asuda: korda paar komistad, siis aga õpidki kirjutama . . .»²

Sel üleskutsel oli palav vastukaja tööliste ja talupoegade südames. «Pravda» toimetusse saabus iga päev sada kirja vabrikutest, tehastest ja küladest. Toimetus andis «Pravda» veergudel meeeldi ruumi nendele kirjadele. Üheainsa aasta jooksul avaldati seal 11 000 sõnumit kohtadelt.

Pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu näitas V. I. Lenin korduvalt meie ajakirjandusele vajadust tugevdada sidemeid rahvahulkadega, tähelepanelikult suhtuda töötajate kirjadesse. 1922. aasta jaanuaris pöördus ta ajalehe «Bednota» toimetaja poole palvega:

«Kas Te ei kirjutaks mulle lühidalt (maksimaalselt 2—3 lehekülge), kui palju kirju on tulnud talupoegadelt «Bednotale»?

Mis on neis kirjades tähtsat (eriti tähtsat) ja uut?

Meeleolud?

Aktuaalsed päevaküsimused?

Kas ei võiks kord kahe kuu jooksul saada niisuguseid kirju (järgmine 15. III 1922)?

¹ V. I. Lenin, Teosed, 16. kd., Tallinn, 1953, lk. 272.

² J. V. Stalin, Teosed, 2. kd., Tallinn, 1952, lk. 244.

- α) keskmine kirjade arv
- β) meeleolud
- γ) tähtsamad päevaküsimused.»¹

Partei näeb töötajate kirjades üht tähtsaimat informatsioonillikat elus tekkivaist uutest nähetest, asjade olukor-rast kohtadel, rahvahulkade meeleoludest ja nende vajadustest. Alalistes suhetes lugejatega ning tihedates side-metes tööliste, kolhoosnikute ja intelligentsiga näeb partei meie ajakirjanduse üht iseloomulikumat iseärasust.

J. V. Stalin hoolitses väsimatult selle eest, et vastastiku-sed suhted partei ja töörahva hulkade vahel muutuksid aja-kirjanduse kaasabil tihedaks ja kindlaks. Artiklis «Aja-kirjandus kui kollektiivne organisatsioon» kirjutab J. V. Sta-lin: «Ajaleht kui kollektiivne organisatsioon partei ja nõu-kogude võimu käes, ajaleht kui vahend sidemete loomiseks meie maa töörahva hulkadega ja nende koondamiseks par-tei ja nõukogude võimu ümber, — selles seisab nüüd aja-kirjanduse järjekordne ülesanne.»² J. V. Stalin näitas, et ajakirjanduse organisatsiooniline osa on «praegu meie üles-ehitustöö kõige aktuaalsemaks momendiks».³ Ajaleht ei pea ainult propageerima eesrindlikke töömeetodeid ja pal-jastama puudusi, vaid peab eeskätt omama laialdast kor-respondentide, agentide ja aktivistide võrku, kes kujune-vad rahvahulkade organisatoreiks võitluses sotsialismi ehitamise eest.

Nõukogude sotsialistlik kord on ellu äratanud rahva suu-red jõud, igasugusest ekspluateerimisest vabastatud rahva-hulkade võimsa aktiivsuse ja ammendamatu loomingu-lise initsiatiivi. Kommunistlik partei on suunanud miljonid ini-mesed ajaloolisele loomingu-le, on teinud neist uue elu tõe-lised kangelased ja loojad. Sotsialismi võit meie maal on näidanud, et rahvaste ja riikide saatust otsustavad nüüd eeskätt ja peamiselt töötajate miljonilised hulgad. Kommu-nistliku partei poolt juhivad töölised, kolhoosnikud ja intelligents — kõik nõukogude inimesed — on tõelisteks ajaloo loojateks.

Nõukogude rahvas võtab aktiivselt osa meie maa kõigist riikliku, poliitilise ja ühiskondliku elu aladest. Iga nõu-kogude inimene püüab anda oma panuse kommunistlikku

¹ V. I. Lenin, Teosed, 35. kd., Tallinn, 1955, lk. 480.

² J. V. Stalin, Teosed, 5. kd., Tallinn, 1948, lk. 274.

³ Sealsamas, lk. 273.

ülesehitustöösse. Suur eesmärk — kommunism — sünnitab miljoniliste rahvahulkade ammendamatu energia.

Üheks töötajate ühiskondliku tegevuse ja loominguilise initsiatiivi eredaks väljenduseks on nende aktiivne osavõtt ajakirjanduslikust tööst. Üllad patriootlikud tunded ja hoolitsus üldrahvalike huvide eest äratavad nõukogude inimeses tahte haarata sule järele, et ajalehe veergudel jagada oma mõtteid ja kogemusi ning teha oma ettepanekuid.

Mitte kunagi varem ei ole meie sotsialistlik kodumaa olnud nii võimas ja õitsev, täis elujõudu nagu praegu. Meie saavutused on suured. Kuid nõukogude inimesed, keda on kasvatanud partei, ei jää puhkama loorbereile, neile on võõras upsakus ja enesega rahulolu; nad võitlevad meie üritusele kahjulike ja ohtlike endaga rahulolu ja edusammudest joobumise meeolude vastu, avastavad ja kõrvaldavad julgelt ning otsustavalt töös esinevaid puudusi.

Partei XIX kongress näitas, et käesoleval ajal on eriti tähtis enesekriitika ja altpoolt tuleva kriitika arendamine, halastamatu võitlus niisuguste inimeste kui partei õelaimate vaenlaste vastu, kes takistavad kriitika arendamist ja lähmatavad seda, kes lubavad jälitamist ja tagakiusamist kriitika pärast. Ajakirjanduse kohuseks on kõigiti soodustada kriitika ja enesekriitika arendamist, sest altpoolt tulevas kriitikas väljenduvad miljonite töötajate loominguiline initsiatiiv ja algatusvõime, nende hoolitsus Nõukogude riigi edasise tugevdamise eest. Mida ulatuslikumalt arendatakse altpoolt tulevat kriitikat, seda täielikumalt avalduvad meie rahva loominguilised jõud ja energia, seda kindlamini kasvab ja tugevneb rahvahulkades oma riigi peremehe tunne.

Näidates vajadust tõsta töötajate enesedistsipliini üleminekuks vanadelt töövõtetest uutele, sotsialistlikele töömeetoditele, on partei nõukogude võimu olemasolu algusest saadik rõhutanud, et tähtsaimaks vahendiks peab siin olema ajakirjandus. Viimane on kutsutud avastama puudusi ja neid halastamatult häbimärgistama, julgelt välja astuma kõige iganenu vastu, mis takistab meie edasiliikumist kommunismile.

Nõukogude ajakirjandus on haaranud ja haarab töötajate laiu hulki kaasa puuduste kritiseerimisele meie töös. Ta on üles kasvatanud töölis- ja maakirjasaatjate suure armee, kes on nõukogude avaliku arvamuse väljendajaks ja kandjaks. Töölis- ja maakirjasaatjad on inimesed, kes

täis kirglikku tõearmastust soovivad paljastada ja iga hinna eest kõrvaldada meie töös esinevaid puudujääke. Nad kirjutavad ajalehtedele, innustatuna üllast soovist kirjasaatja sulega ausalt kommunistliku partei üritust teemida.

Töölis- ja maakirjasaatjate jõud avaldub nende sügavas elutundmises, selles, et nad ise on aktiivseteks võitlejateks kommunismi ülesehitamise eest. Töölis- ja maakirjasaatjad aitavad ajalehtedel levitada eesrindlikke kogemusi, avastada kasutamata reserve, laiendada sidemeid rahvahulkadega, arendada enesekriitikat ja altpoolt tulevat kriitikat.

Partei õpetab, et ajalehtede töö parandamise ja töötajatega sidemete tugevdamise tähtsaimaks tingimuseks on tööliste, kolhoosnikute ja intelligentsi hulgast pärit kirjasaatjate laialdane kaasatõmbamine ajalehe tööle. Ajakirjanduse töötajate kohuseks on väsimatult hoolitseda töölis- ja maakirjasaatjate liikumise arendamise eest, autorite aktiivi kaasatõmbamise eest, tõsiselt tundma õppida ja õieti kasutada töötajate kirju.

ÜK(b)P Keskreisjonikomisjoni aruandes partei XIX kongressile märgiti, et Keskkomitee aadressil saabub rohkearvuliselt tööliste ja kolhoosnikute, tööstuse ja põllumajanduse spetsialistide, teadlaste, õpetajate, arstide, Nõukogude armee ohvitseride ja sõdurite, töö- ja sõjainvaliidide ning mitmesuguste õppeasutuste õpilaste kirju, ettepanekuid ja avaldusi kõige mitmesugusemates küsimustes, millel sageli on riiklik ja ühiskondlik tähtsus. Soovides kaasa aidata parteile ja riigile ühtede või teiste abinõude elluviimisel, partei- ja riigiaparaadi, majanduslike ja teiste organisatsioonide üksikute lülide töös esinevate moonutusfaktide likvideerimisel, pöörduvad nõukogude inimesed Keskkomitee poole, teades, et nende palved ja ettepanekud vaadatakse siin tähelepanelikult läbi.

Keskreisjonikomisjon kandis kongressile ette, et kõik need kirjad vaadatakse hoolikalt läbi Keskkomitee aparadi juhtivate töötajate poolt. Paljude kirjade ja avalduste kontrollimiseks sõidavad vastutavad töötajad kohtadele. Mõningad avaldused ja kirjad on arutluse objektiks Keskkomitees.

Partei XVII kongressil toodi niisugune näide. 1931. aastal võttis partei Keskkomitee vastu otsuse koolide kohta, milles määratleti nõukogude kooli töö põhilised printsiibid ja mis on etendanud silmapaistvat osa rahvahariduse arendamisel. Selle otsuse vastuvõtmise ajendiks oli partei

Keskkomiteele saabunud teadaanne selle kohta, et ühes koolis areneb õppetöö halvasti.

Kõik need näited kõnelevad partei Keskkomitee tihedatest sidemetest rahvahulkadega, sellest, et kogu tema tegevus on rahva ustava teenimise, rahvahulkade vajadustesse ja töötajate kirjadesse hoolika suhtumise eeskujuks.

Nii peab tegutsema iga meie ajaleht. Väsimatult laiendades ja tugevdades sidemeid rahvahulkadega, peavad ajakirjanduse töötajad suhtuma hoolikalt töötajate kirjadesse.

Partei Keskkomitee otsustes ajakirjanduse küsimuste kohta on korduvalt rõhutatud, et ajalehed peavad iga päev avaldama töötajate kirju, et töö kirjadega on toimetuse iga töötaja tähtsaimaks kohustuseks, et ilma tõsise ja süstemaatilise tööta kirjade kallal ei suuda ükski ajakirjanduslik väljaanne oma ülesannetega edukalt toime tulla. Bürokratlik suhtumine kirjadesse, püüded töölis- ja maakirjasaatjaid ajalehest eemale tõugata ja ajalehe veerge täita ainult koosseisuliste töötajate materjalidega on lubamatu. Ajakirjanduslikelt väljaannetelt nõutakse, et nad reageeriksid parteiliselt igale signaalile, et nad ei jäta vastuseta ühtegi kirja ja võitleksid visalt nii avaldatud kui ka avaldamata kirjade mõjulepääsu eest.

Partei Keskkomitee oma otsuses «Ajalehtede «Severo-Kavkazski Bolševik» ja «Zvezda» (Perm) tööst töötajate kirjadega» (1936. a.)¹ märkis, et nende ajalehtede toimetustes esines bürokratlik, härrasmehelik-halvustav suhtumine töötajate kirjadesse. Tuhandetele kirjadele ei antud üldse mingisugust vastust, saadetavad vastused kujunesid aga sageli bürokratlikuks paberimäärimiseks. Töölis- ja maakirjasaatjate kirjade arvestus oli halvasti korraldatud. Kirjad läksid kaduma ja neid isegi hävitati, nad lebasid kuude viisi edasi liikumata toimetuste töötajate käes.

Toimetused saatsid sageli kontrollimiseks niisuguseid kirju, mida oleks tulnud avaldada. Kirjade kontrollimine venis tihti kuni aastani, toimetused aga ei võtnud tarvitusele vajalikke abinõusid venitamise vastu ega võidelnud ajalehtedele saabunud kirjades paljastatud puuduste ja korralageduste likvideerimise eest. Sageli sattusid kirjad nende isikute kätte, kelle peale töölis- ja maakirjasaatjad olid kaevanud. Vaadates kirjadele kui «pisiasjadele», näi-

¹ Kogumik «Partei ja nõukogude ajakirjandusest», Gospolitizdat, 1954, lk. 442 (v. k.).

tasid ajalehtede toimetused poliitilist pimedust ja täielikku oskamatuset kasutada töölis- ja maakirjasaatjate teateid ja signaale tõsiste majanduslike ja poliitiliste küsimuste püstitamiseks.

Edasi on otsuses märgitud, et neis ajalehtedes leidis aset meie ajakirjandusele ja tema traditsioonidele võõras toimetuse aparadi bürokratiseerimine, mitteparteiline tendents töölis- ja maakirjasaatjaid eemale peletada, nende initsiatiivi ja aktiivsust maha suruda. Arvestamata töölis- ja maakirjasaatjate kirju ja kasutades neid ajalehtedes tühisel määral, unustasid nende ajalehtede toimetajad, et iga kirja taga seisab elav inimene, kellesse tuleb partei nõudel hoolikalt ning tähelepanelikult suhtuda.

Partei Keskkomitee kohustas toimetajaid isiklikult juhtima kirjade osakonna tööd, jälgima hoolikalt ja süstemaatiliselt toimetusele saabuvald kirju ning avaldama neist ajalehtedes poliitiliselt tähtsamaid. Ükski toimetusse saabunud kiri ei tohi jääda autorile vastamata. Saatnud kirju kontrollimisele, on ajaleht kohustatud taotlema asutustelt ja organisatsioonidelt õigeaegseid vastuseid puuduste kõrvaldamiseks tegelikult tarvitusele võetud abinõude kohta ja teatama autoreile nende kirjade kontrollimise tulemustest.

Tähtsad juhendid kogu nõukogude ajakirjandusele on antud samuti partei Keskkomitee otsuses «Puudustest ajalehe «Sovetskaja Sibir» toimetuse töös töötajate kirjadega» (1949. a.).¹

Partei Keskkomitee märkis, et ajalehes «Sovetskaja Sibir» oli juurdunud väär suhtumine töötajate kirjadesse. Toimetus vaatas tööle kirjadega kui vähetähtsale, kolmandajärgulisele ülesandele, näidates sellega, et ta ei saa aru kirjade tähtsusest ajalehe sisu parandamisel, tema sidemete tugevdamisel ja laiendamisel rahvahulkadega, kriitika ja enesekriitika arendamisel.

Toimetuses puudus elementaarne kord töös kirjadega: kirju ei registreeritud, nende liikumise üle ei olnud kehtestatud kontrolli, milline asjaolu tekitas vastutustundetust ja laskis kirjadel sageli kaotsi minna. Paljud autorid ei saanud oma kirjadele vastuseid, toimetuse mõningad läbimõtlemata vastused aga tõukasid autoreid ajalehest eemale.

¹ Kogumik «Partei ja nõukogude ajakirjandusest», Gospolitizdat, 1954, lk. 612 (v. k.).

«Sovetskaja Sibiri» toimetusele ei täitnud partei Keskkomitee juhendit töötajate kirjade regulaarse avaldamise kohta, võitles halvasti töötajate nii avaldatud kui ka kontrollimisele saadetud kirjade tõhususe eest. Ajaleht informeeris harva lugejaid töölis- ja maakirjasaatjate signaalide põhjal tarvitusele võetud abinõudest.

Ajalehes «Sovetskaja Sibir» oli töö töötajate kirjadega antud vähese ettevalmistusega töötajaile. Ajalehe toimetaja ei pööranud tähelepanu kirjade osakonnale. Partei Novosibirski oblastikomitee ei juhtinud toimetuse tegevust küllaldaselt ega kontrollinud ajalehe tööd kirjadega.

Partei Keskkomitee soovitas ajalehe «Sovetskaja Sibir» toimetusel likvideerida puudused töös töötajate kirjadega, muuta suhtumist kirjadesse ja vaadata tööle nende kallal kui kogu toimetuse kollektiivi tähtsaimale ülesandele. Toimetuse peab lähtuma sellest, et kui puudub tõsine ja süstemaatiline töö töötajate kirjadega, kui neisse ei suhtuta tähelepanelikult ja armastusega, siis ei suuda ajaleht edukalt täita tema ette püstitatud ülesandeid.

Partei Keskkomitee kohustas ajalehe «Sovetskaja Sibir» toimetajat sisse seadma kirjade arvestuses vajaliku korra, kehtestama range kontrolli nende õigeaegse avaldamise üle, saavutama seda, et lugejate ettepanekud ei jääks tähelepanemata ja et autoreile teatataks nende kirjade alusel tarvitusele võetud abinõudest, samuti praktiseerima tähtsamate kirjade kontrollimiseks toimetuse töötajate väljasõite kohtadele. Toimetuse tähelepanu juhiti vajadusele sisse seada töötajate kirjade süstemaatiline avaldamine ajalehes, avaldada aktuaalsete teemadega kirjade ülevaateid ning iga kuu informeerida partei oblastikomiteed toimetusse saabunud kirjadest ja nende kasutamisest.

Partei Novosibirski oblastikomiteele tehti ülesandeks tugevdada oblasti ajalehe kirjade osakonda kvalifitseeritud, poliitiliselt ette valmistatud töötajatega, perioodiliselt ära kuulata toimetuse aruandeid tööst töötajate kirjadega, uurida asjaajamise venitamise fakte, mida esineb üksikutes keskasutustes ja asutustes ajalehe toimetuse poolt neile saadetud kirjade läbivaatamisel, ning võtta süüdlased vastutusele.

1951. aastal märkis partei Keskkomitee, et ajalehe «Izvestija»¹ toimetuses on kujunenud töötajate kirjadega väär

¹ Kogumik «Partei ja nõukogude ajakirjandusest», Gospolitizdat, 1954, lk. 618 (v. k.).

tööpraktika, mille juures kirju paigutatakse harva ajalehte, vaid saadetakse tavaliselt mehaaniliselt edasi mitmesugus-
tesse organisatsioonidesse ja asutustesse. Kirjade vastu-
seid peetakse kaua kinni ja sageli on neil kuiva formaalse
vastuse iseloom. Toimetuse posti ei õpi keegi tundma, mis-
tõttu see ei ole töötajate poolt üles tõstetud uute teemade
ja küsimuste allikaks. Töös kirjadega esinenud korralage-
duse ja kontrollimatuse tagajärjel saatsid mõningad toime-
tuse vastutustundetud töötajad «Izvestija» toimetusse saa-
bunud kirjad edasi teiste ajalehtede toimetustesse, selle
asemel et nendega sisuliselt tegelda.

Ajalehe «Izvestija» toimetuse kolleegium ja peatoimetaja
ei pühendanud tööle töötajate kirjadega tõsist tähelepanu,
unustades selle, et töö kirjadega on kogu toimetusekollek-
tiivi tähtsaimaks ülesandeks.

Partei Keskkomitee tegi «Izvestija» peatoimetajale üles-
andeks võtta tarvitusele abinõud töö parandamiseks tööta-
jate kirjadega, tugevdada ajalehe kirjade osakonda koge-
nud, oma tööd armastavate töötajatega, seada sisse range
kord toimetusse saabuvate töötajate kirjade arvestuses ja
tugevdada kontrolli nende õige kasutamise üle.

Partei nõuab kogu ajakirjanduselt, alates tehaste ajaleh-
tedest ja lõpetades keskajalehtedega, väsimatut sidemete
tugevdamist ja laiendamist rahvahulkadega, ajalehtede
väljaandmist töötajate aktiivsel osavõtul ja tähelepanelikku
suhtumist nende kirjadesse.

Side rahvahulkadega on üks nõukogude ajakirjanduse
tähtsamaid printsiipe. Töötajate kirjad ajalehes on aga
üheks peamiseks vahendiks sidemete tugevdamisel rahvaga.
Tähelepanelikult suhtudes töötajate kirjadesse, toetades
kõike uut ja eesrindlikku, paljastades vana ning iganenu
kandjaid, aitavad ajalehed kaasa nõukogude inimeste poliitilise ja tööalase aktiivsuse edasisele tõusule, arendavad neis
püüet ületada kõiki raskusi ja saavutada uut edu kommu-
nistlikus ülesehitustöös.

TÖÖ ORGANISEERIMINE TÖÖTAJATE KIRJADEGA

Töötajate kirjad ajalehtedes on üheks meie ajakirjanduse rahvalikkuse, rahvahulkade poliitilise aktiivsuse ja meie kodumaa edasise õitsengu eest hoolitsemise kõige eredamaks väljenduseks. Tööstuse ja põllumajanduse novaatorid, teaduse- ja kultuuritegelased püüavad kasutada ajalehe tribüüni selleks, et jutustada edusammudest kommunistlikus ülesehitustöös, anda edasi oma kogemusi ja avastada nõukogude korras peituvaid ammendamatu reserve.

Ajalehtedele saadetavad kirjad aitavad partei-, nõukogude ja ametiühingu-organisatsioonidel parandada oma tööd ning tõsta rahvahulkade aktiivsust kommunistlikus ülesehitustöös. Kirjad mobiliseerivad töötajaid tõstma poliitilist valvsust, võitlema hooletuse vastu, kapitalismi igandite vastu inimeste teadvuses, töö- ja riikliku distsipliini ning nõukogude seaduslikkuse rikkujatega, bürokratismi ja asjaajamise venitamisega.

Töötajate kirjad toidavad ajalehte ammendamatu elulise allikana, aitavad tal üldistada ja propageerida kõike eesrindlikku ja progressiivset, arendada enesekriitikat ja altpoolt tulevat kriitikat ning tugevdada sidemeid rahvahulkadega. Tähelepanelik suhtumine igasse kirjasse võimaldab ajalehe veergudel üles tõsta huvitavaid teemasid ja signaalseerida õigeaegselt puudustest partei-, nõukogude ja majandusorganisatsioonide ning asutuste töös, ettevõtete, kolhooside, sovhooside ja masina-traktoriijaamade tegevuses ning muudes tööloikudes. Kirjad rikastavad ajalehte, muudavad ta eredamaks, sisukamaks, teravamaks ja mõjukamaks. Ajalehe tase sõltub paljus töö korraldamisest töötajate kirjadega. Toimetusele saabuvad kirjad aitavad ajalehel lugejate kaasabil üles tõsta mitmesuguseid elulisi

küsimusi, arendada rahvahulkade loomingulist initsiatiivi ning võidelda majanduse ja kultuuri taseme edasise tõusu eest.

KIRJADE OSAKOND

Suur tähtsus töös kirjadega on kogu toimetuse, eriti aga kirjade osakonna töö õigel organiseerimisel. See osakond peab olema komplekteeritud kvalifitseeritud, poliitiliselt ettevalmistatud töötajatest, kes suudavad põhjalikult ja sügavalt orienteeruda kirjades, anda neile õige suuna ja saavutada praktilisi tulemusi.

Tõsise vea teevad need toimetused, kes tunnevad vähe huvi kirjade osakonna töö vastu ja suhtuvad sellesse alahindavalt. Mõnikord seletatakse seda sellega, et kirjade osakond valmistab ajalehele harva operatiivseid materjale ette ega ole seotud kirjandusliku tööga. Niisugune seletus ei talu vähimatki kriitikat, sellega püütakse ainult õigus-tada nõukogude ajakirjandusele kõlbmatut praktikat.

Kirjade osakond on üks loomingulistest ja operatiivsetest osakondadest ning töö seal on väga vastutusrikas ja auväärne. See on toimetuse tähtsaim närv, mis seob teda rahvahulkadega. Kirjade osakonna töö täpsusest ja operatiivsusest sõltub olulisel määral toimetuse kõigi osakondade, kogu toimetuse kollektiivi tegevuse edukus.

«Pravda» töö kirjadega on eeskujuks tähelepanelikust suhtumisest töötajate signaalidesse, hoolitsusest sidemete tugevdamise eest rahvahulkadega, enesekriitika ja altpoolt tuleva kriitika arendamisest. «Pravda» õpetab järjekindlust ja püsivust töös kirjadega, võitluses nende mõjulepääsu eest.

«Pravda» toimetuse kolleegium nõuab kirjade osakonnalt, et see valiks hoolikalt kirju avaldamiseks, võtaks tarvitusele operatiivseid abinõusid kaebuste suhtes, õpiks sügavalt tundma ja üldistaks kirjades esiletoodud küsimusi ja ettepanekuid.

«Pravda» toimetuses on sisse seatud järgmine kord kirjade arvestamiseks ja nende käigu kontrollimiseks. Kogu toimetuse post avatakse selle saabumise päeval kirjade osakonna töötajate poolt, kes jagavad selle gruppideks (kirjad, vastused jne.) ning suunavad registreerimisele. Iga kirja kohta koostatakse kaardike, mis koosneb kolmest osast: signaliseerivast, territoriaalsest ja arhiivsest osast.

Kaardikese kõigile kolmele osale märgitakse kuupäev, kirja autori perekonnanimi ja initsiaalid, aadress ning tsoon (territooriumi), s. t. vabariigi, krai või oblasti number. Kaardikese signaliseeriv osa paigutatakse otsekohe pärast täitmist tähestikulisse kartoteeki, millel on informatsiooniline ülesanne. See kartoteek annab võimaluse iga hetk selgeks teha, kus kiri antud momendil asub ja mis temaga tehakse.

Kiri koos kaardikese kahe ülejäänud osaga saabub kirjade osakonna kirjandusliku kaastöölise kätte. Iga kirjanduslikule kaastöölisele on kinnistatud teatud tsoon. Kirjanduslik kaastööline loeb kirja hoolikalt läbi ja märgib kaardikese teisele (territoriaalsele) osale selle lühikese sisu. Kui ta otsustas, et kirja on vaja kasutada ajalehes, siis saadetakse see veel samal päeval vastavasse osakonda või valmistatakse kirjade osakonna poolt ette rubriigi «Kirjad toimetusele» või kirjade ülevaadete jaoks. Kui kiri saadetakse kontrollimisele, siis kirjutatakse selle kaaskirjale alla osakonnajuhataja või tema asetäitja poolt.

Kirjanduslike kaastööliste kohustuseks on jälgida seda, et kontrollimisele ja abinõude tarvitusele võtmiseks suunatud kirjadele reageeritaks, samuti regulaarselt koostada töötajate poolt üles tõstetud tähtsaimates küsimustes põhjalikke kirjade temaatilisi kokkuvõtteid. Need kirjade osakonna juhataja juhtimisel koostatavad kokkuvõtted abistavad «Pravda» toimetuse kolleegiumi toimetuse töö planeerimisel, ajalehes käsitletavate küsimuste temaatika väljatöötamisel, korrespondentide saatmisel kohtadele jne.

Kirjanduslik kaastööline märgib kaardile, millal ja kuhu kiri on saadetud, millal ja missugune vastus on saadud ning kas sellest on autorile teatatud. Eriti teravad signaalid, mis nõuavad kiiret abinõude tarvituselevõtmist, võetakse erilise kontrolli alla.

Kaardikese kolmas (arhiivne) osa säilitatakse kõigi antud kirja juurde kuuluvate dokumentidega. Arhiivis asuvad samuti tähtsamate kirjade koopiad ja nende autorite kirjad, kes palusid mitte avaldada oma nimesid.

Niisugune mõningal määral keeruline arvestussüsteem on tingitud sellest, et «Pravda» toimetuses saab töötajatelt igal aastal sadu tuhandeid kirju. Vaatamata kirjade tohutule hulgale suhtub toimetuses neisse kõigisse hoolikalt.

«Pravda» toimetuses on kehtestatud kord, mille järgi kirjade osakonna poolt teise osakonda saadetakse kirja loeb

selle osakonna toimetaja või tema asetäitja. Nad määravad kindlaks, mida on vaja teha kirjaga: kas valmistada see ette avaldamiseks või saata kontrollimiseks. Seejuures teatakse autoreile alati nende kirjade saatusest.

Kirjade osakond jälgib teraselt kirjadega töötamiseks määratud tähtaegadest kinnipidamist; tähtaegade rikkumise korral signaliseerib ta sellest toimetuse kolleegiumi. Niisugune kontroll on kehtestatud mitte ainult selle osakonna poolt, vaid kogu toimetuse aparaadi poolt. «Pravda» toimetuse kolleegium hoolitseb selle eest, et toimetuse iga töötaja süveneks kirjadesse nii, nagu seda nõuab meie partei.

Eesti vabariikliku ajalehe «Rahva Hääli» toimetuses on töö kirjadega korraldatud järgmiselt.

Kõik toimetusse saabunud kirjad avab kirjade osakonna juhataja, kes otsustab, kas jätta kiri osakonna lahendada või suunata vastavalt kirja iseloomule mõnda teise osakonda. Seejärel koostavad kirjade osakonna töötajad iga kirja kohta kaardikese, millele märgitakse autori nimi ja kirja pealkiri, ühtlasi osakond, kuhu kiri on suunatud. Kirja avaldamise või lahendamise järel tehakse kaardikesele vastav märkus ja ta võetakse arvelt maha. Kuni viimase ajani kontrollisid kirjade osakonna töötajad kord kuus teistes osakondades seisvate kirjade saatust ja tegid kaardile vastavad märkused. Nagu aga praktika näitas, see süsteem ennast ei õigustanud: paljud avaldamisele määratud kirjad jäid ühel või teisel põhjusel pikemaks ajaks osakondadesse seisma, kuna sagedasema kontrollimise korral oleks olnud võimalik paljusidki neist kasutada kirjade osakonna poolt koostatavais töötajate kirjade ülevaadetes, mitmesugustes informatsioonide rubriikides jne. Seda arvestades läks kirjade osakond hiljuti üle kirjade käigu kontrollimisele osakondades iga 10 päeva tagant.

Avaldamisele mittetulevate kirjade autoreile vastavad osakonnad, kellele kiri on suunatud. Osakondade juhatajate poolt allakirjutatud kirjad vaatavad enne nende posti andmist läbi ajalehe toimetaja või tema asetäitjad. See on seda enam vajalik, et üksikuil juhtudel on esinenud fakte, kus mõni osakond on suunanud töötaja kirja isikule, keda selles kirjas kritiseeritakse. Samuti aitab see vältida trafaretseid, kirja saatjaid nende töös vähe abistavaid vastuseid. Kui töötaja kriitilise iseloomuga kiri suunatakse lahendamisele ühte või teise asutusse või organisatsiooni, teatab toimetus

pärast vastuse saamist selle sisust ka kirjasaatjale. Seejuures on toimetused aga pahatihti patustanud selle vastu, et lootes saada vastavalt asutuselt või organisatsioonilt kiiret vastust, ei teatanud ta alati autoreile kirja või selle ära kirja edasisaatmisest. Vastus toimetusele aga tihti viibis, ning selle tagajärjel ei teadnud ka autor pikema aja jooksul midagi oma kirja saatusest. Selle puuduse vältimiseks on nüüd toimetuses kehtestatud kord, et iga kirja lahendamiseks saatmisest peab vastav osakond otsekohe informeerima kirja autorit.

Iga kuu alguses esitab kirjade osakond toimetuse kolleegiumile üksikasjalise aruande, milles on osakondade kaupa näidatud andmed eelmisel kuul saadud kirjade arvu, nende kasutamise ja lahendada saatmise kohta, samuti selle kohta, kui palju kirju on osakondades seisma jäänud. Aruanne annab ühtlasi ülevaate saadud kirjade iseloomust.

Iseenesest mõistetatavalt ei saa soovitada mingit kirjade arvestamise ja nendega tehtava töö kontrollimise ühtset vormi, mille on omaks võtnud üks või teine kesk- või kohalik ajaleht. Igal toimetusel tuleb välja töötada oma arvestuse ja kontrolli süsteem vastavalt ajalehe spetsiifikale, saadavate kirjade hulga, koosseisu suurusele jne. On tähtis, et see kindlustaks eeskujuliku korra töös kirjadega, niisuguse korra, mis võimaldab igal ajal välja selgitada, kus kiri asub ja mis temaga tehakse. On vaja, et ükski kiri ei jääks seisma ega läheks kaotsi, et iga signaali kohta võetaks tarvitusele operatiivsed ja mõjuvad abinõud, et autor saaks õigeaegselt oma kirjale ammendava vastuse.

Kuid kaugeltki mitte kõigis toimetustes ei ole kehtestatud niisugust korda. 1952. aasta lõpul teatas «Pravda», et Usbekistani vabariikliku ajalehe «Pravda Vostoka» toimetuses seisid töötajate kirjad kuude viisi. Tõsiste kriitiliste signaalidega kirjad jäid avaldamata ja suunati arhiivi; kui neid aga mõnikord paigutatigi ajalehe veergudele, siis silutud kujul. Parem ei olnud olukord ka kraiajalehe «Krasnojarski Rabotši» toimetuses. Siin saadeti mõnikord kirjad kontrollimiseks sellele, keda autor kritiseeris. Paljud toimetuse töötajad suhtusid bürokraatlikult kirjadesse ega tundnud üldse huvi nende saatuse vastu; autorid ei teadnud, mida on tehtud nende signaalide põhjal.

Bürokraatlik suhtumine kirjadesse ühe või teise ajalehe toimetuses annab tunnistust nõukogude ajakirjanduse, uut tüüpi ajakirjanduse olemuse mittemõistmisest, selle mitte-

mõistmisest, et kirjade kaudu väljendavad töötajad oma hoolitsust riigiaparaadi töö parandamise eest, et kirjad on üheks kõige laialdasemaks sidemete pidamise vormiks ajalehe ja rahvahulkade vahel, aktuaalsete ja huvitavate teemade elavaimaks allikaks.

Üleolev suhtumine töötajate kirjadesse on nähtus, mis on täiesti võõras kommunistliku ajakirjanduse printsiipidele. Isikud, kes tõukavad eemale autorite aktiivi, ei kuula rahvahulkade häält ega soovi «jännata» kirjadega, ei vääri nõukogude ajakirjanduse töötaja kõrget nime.

TÖÖTAJATE KIRJAD OBLASTI-, LINNA- JA RAJONIAJALEHTEDES

Kirjadega tehtava töö põhiprintsiibid on esitatud NLKP Keskkomitee otsustes. Need printsiibid on kehtivad kogu nõukogude ajakirjanduse kohta. Kuid töövormid kirjadega võivad olla kõige mitmesugused.

On vaja märkida mõningaid erinevusi kohalike ajalehtede toimetuste töös kirjadega.

Oblastiajalehed. «Pravda» veergudel leidsid valgustamist ajalehe «Kaliningradskaja Pravda» kogemused töös kirjadega. Selles ajalehes avaldatakse rubriigis «Meie lugejate kirjad» numbrist numbrisse töötajate kirju. Mõnikord koosneb see rubriik kahest-kolmest kirjast, vahel aga koguni tervest leheküljest, kuhu on paigutatud lugejate sõnumid ja korrespondents. Näiteks 1954. aastal oli ajalehes 33 niisugust lehekülge.

«Kaliningradskaja Pravda» toimetus suhtub oma lugejate kirjadesse kui tähtsatesse dokumentidesse, armastuse ja hoolikusega valmistab neid avaldamiseks ette. Nende kirjade temaatika on avar. Neis tõstetakse üles elulisi ja aktuaalseid küsimusi. Üldrahvalikust sotsialistlikust võistlusest osavõtjad kirjutavad suurtest sisemistest reservidest, mis peituvad meie tööstuses ja põllumajanduses. Ajalehe lugejad käsitlevad elavalt tehnilise progressi, teaduse ja tehnika uute saavutuste juurutamise, tooraine ja materjalide kokkuhoiu, masinate, tööpinkide ja muu sisseseade parema kasutamise küsimusi ning kritiseerivad teravalt esinevaid puudusi.

«Kaliningradskaja Pravda» töölis- ja maakirjasaatjad ei piirdu lühikeste signaalide ja väikeste kirjadega pisipuudustest ettevõtete, masina-traktorijaamade, kolhooside ja

sovhooside tegevuses. Ajalehes avaldatakse sageli tööliste, kolhoosnike, agronoomide ja inseneride artikleid, milles käsitletakse oblasti majanduse arengu põhilisi küsimusi.

Kaliningradi ajalehes avaldatavais lugejate kirjadest kuulub tähtis koht töötajate eluolulise teenindamise ja nende vaba aja kultuurse veetmise küsimustele, klubide ja raamatukogude, kaupluste ja raviasutuste töö küsimustele. Ajaleht avaldab kirju linna- ja transpordi, sideasutuste, ühiskondliku teenindamise ateljeede ja töökodade töö parandamise kohta.

«Kaliningradskaja Pravda» toimetuse kasutab oma lugejate ning töölis- ja maakirjasaatjate aktiivi kirju majanduse, kultuurilise ehitustöö ja elu-olu aktuaalsete küsimuste püstitamiseks.

1954. aastal avaldati ajalehe veergudel ligi 3500 kirja, 1955. aasta kolme esimese kuu jooksul aga 900 kirja.

Toimetuse kollektiiv teeb suurt organisatsioonilist tööd töötajate kirjadega. Kogu päevase posti loeb läbi toimetaja või tema asetäitja. Toimetuse koosolekul arutatakse pidevalt töötajate kirjadega tehtava töö küsimusi.

Linnaajalehed. Kõigis meie maa linnades antakse välja ajalehti, mis on kutsunud etendama suurt osa töötajate kommunistlikul kasvatamisel ning rahvahulkade mobiiliseerimisel partei ja valitsuse otsuseid täitma. Linnaajalehed tulevad nende ülesannetega toime siis, kui nad tugevdavad oma sidemeid autorite aktiiviga ja avaldavad regulaarselt töötajate kirju.

Partei Keskkomitee oma otsuses 19. juulist 1950 «Abinõudest linnaajalehtede töö parandamiseks»¹ märkis, et linnaajalehtede toimetused peavad likvideerima ajalehe veergude peamiselt kitsa autorite ringi ja koosseisuliste töötajate materjalidega täitmise ebaõige praktika, ning tegi ülesandeks tõmmata ajalehtede tööle kaasa laialdase aktiivi tootmise eesrindlastest, partei-, komsomoli-, nõukogude, insener-tehnilistest ja teaduslikest töötajatest ning intelligentsi teistest kihtidest, töötada süstemaatiliselt autoritega, regulaarselt kokku kutsuda lugejate ja töölikirjasaatjate nõupidamisi ja koosolekuid ning kasutada toimetusse saabuval kirju aktuaalsete küsimuste püstitamiseks ajalehe veergudel.

¹ Kogumik «Partei ja nõukogude ajakirjandusest», Gospolitizdat, 1954, lk. 630 (v. k.).

NLKP Keskkomitee soovitas avaldada linnaajalehtede igas numbris töötajate kirju.

Partei Keskkomitee nendest juhenditest on tõsisemid järeldusi teinud Tallinna ajaleht «Õhtuleht».

Teatavasti täideti esimestel sõjajärgsetel aastatel selle ajalehe veerud suurel määral toimetuse koosseisuliste töötajate ja neile lähedalseisvate isikute poolt kirjutatud materjalidega. Näilikkuse loomiseks, nagu oleks toimetuse ümber koondunud hulgaliselt kirjasaatjaid, kasutati rohkearvuliselt mitmesuguseid väljamõeldud pseudonüüme. Selle tagajärjel ei näinud paljud tööliskirjasaatjate poolt üles tõstetud aktuaalsed küsimused ajalehe veergudel päevavalgust, ajaleht kaotas oma terava, võitleva iseloomu, temas avaldatud materjalid olid hallid, kiretud.

Ajalehe toimetuse töö otsustav parandamine ja suhtumise muutmine kirjasaatjate materjalidesse viimaste aastate jooksul on avaldanud tunduvat mõju ajalehe kvaliteedile. Nii on suutnud «Õhtulehe» toimetus luua endale laialdase autorite ja tööliskirjasaatjate aktiivi, kellele on jõukohane linna tööstuse ja kommunaalmajanduse, samuti kultuurielu aktuaalsete probleemide ja küsimuste ülestõstmine. Ajalehe veergudel käsitletakse sageli mitmesuguseid tehnilise progressi küsimusi, linna tehaste ja vabrikute insenerid, tehnikud ja töölised — tootmise novaatorid — annavad ajalehe kaudu edasi oma kogemusi uue tehnika juurutamisel, jutustavad nende poolt tehtud leiutistest.

Korduvalt on kasutanud ajaleht oma kirjasaatjaid ühiskondliku kontrolli läbiviimiseks, on organiseeritud neist kontrollposte mitmesugustele tähtsatele ehitusobjektidele.

Sageli kasutab ajaleht oma kirjasaatjate materjali ka satiirilistes väljaastumistes, kord nädalas ilmuvatel satiirilehekülgedel.

Kasutades ära kuni 70 protsenti toimetusse saabuvaist töötajate kirjadest, on toimetus suutnud viimaste aastate jooksul muuta ajaleht esimeste sõjajärgsete aastatega võrreldes tunduvalt huvitavamaks ja võitlevamaks, on kasvanud ajalehe organiseeriv osa.

Kõik see ei tähenda veel aga seda, et toimetus oleks juba täiel määral ammendanud oma võimalused töös kirjasaatjatega. Nii viiakse veel vähe läbi kirjasaatjate nõupidamisi. Ajalehel ei ole kirjasaatjaid terves reas linna ettevõtetes ja asutustes. Sageli ei leia kirjadest ülestõstetud teravad küsimused ajalehe veergudel käsitlemist, vastavad kriitilised

signaalid saadetakse lahendamiseks mitmesugustesse asutustesse ja neile ei nõuta alati ammendavaid vastuseid tarvituselevõetud abinõude kohta.

Rajooniajalehed. Meie maal antakse välja mitu tuhat rajooniajalehte. Töötajate kommunistliku kasvatamise ja sotsialistliku põllumajanduse järsu tõusu ülesanded seavad rajooniajalehtede ette üha suuremaid nõudeid. Nad on kutsunud võitlema partei poolt püstitatud grandioosse programmi — toota 1960. aastal meie maal 10 miljardit puuda teravilja ja suurendada loomakasvatussaaduste tootmist enam kui kahekordselt — elluviimise eest. Rajooniajalehed peavad arendama suurt organisatsioonilist tööd selle hiiglasliku programmi ennetähtaegseks teostamiseks, pidama eluga sammu ning rahuldama mõõtmata kasvunud ideelise ja kultuurilise tasemega kolhoositalurahva nõudeid. Kolhoosilugeja tahab ajalehe igas numbris näha oma rajooni, oblasti ja kogu meie maa elu. Ta soovib, et ajaleht kajastaks kolhoositalurahva hulkade tormilist aktiivsust ja loomingulist initsiatiivi, nende töökangelastegusid.

Rajooniajalehtede ees seisvate suurte ülesannete edukas lahendamine sõltub olulisel määral sellest, kui võrdkindlalt nad on seotud rahvahulkadega. Ometi avaldavad paljude rajooniajalehtede toimetused, nagu märgitakse NLKP Keskkomitee otsuses 24. jaanuarist 1954 «Abinõudest rajooniajalehtede töö parandamiseks»,¹ peamiselt oma koosseisuliste töötajate materjale, samal ajal kui partei- ja nõukogude aktiivi, eesrindlikke kolhoosnikuid, masina-traktorijaamade ja sovhooside töötajaid ning küla-intelligentsi ei tõmmata ajalehtede tööle küllaldaselt kaasa. On rohkesti niisuguseid rajooniajalehti, mille veerge täidetakse kohalike organisatsioonide otsuste ning koosolekute ja istungite aruannetega; selle tagajärjel kaotavad nad massiliste kolhoosiküla ajalehtede palge.

NLKP Keskkomitee kohustas rajooniajalehti avaldama igas numbris kolhoosnikute kirju.

Rajooniajalehtede toimetused, öeldakse Keskkomitee otsuses, peavad laialdaselt tõmbama kaasa tootmise eesrindlasi, partei-, komsomoli- ja nõukogude aktiivi maal, kooliõpetajaid ja põllumajanduse spetsialiste, võtma osa tööst ajakirjanduses, töötama süstemaatiliselt autorite aktiiviga

¹ Kogumik «Partei ja nõukogude ajakirjandusest», Gospolitizdat, 1954, lk. 622 (v. k.).

ning kutsuma regulaarselt kokku lugejate nõupidamisi ja koosolekuid.

Kanevi rajooni ajalehe «Dniprova Zirka» (Tšerkassõ oblast) toimetus sai 1952. aastal 1150 kirja, millest 826 kasutati ajalehes. Selle ajalehe igasse numbrisse on paigutatud rubriik «Kirjad toimetusele», milles avaldatakse kirju rajooni majandus- ja kultuurielu kõige mitmesugusemate küsimuste kohta.

Kirjade vool toimetusse suurenes eriti pärast partei XIX kongressi. Nende sisu on märgatavalt muutunud. Töötajad kirjutavad konkreetsetest abinõudest põllumajanduslike kultuuride saagikuse ja loomakasvatuse produktiivsuse tõstmisel, traktorite ja teiste põllumajanduslike masinate töö parandamisel, kolhooside ühismajandite tugevdamisel ja nende sisemiste reservide kasutamisel, samuti võitlusest kapitalismi iganditega inimeste teadvuses. Need kirjad on täidetud nõukogude inimeste palava sooviga töötada ennastsalgavalt oma kodumaa edasise õitsengu nimel.

Kirjades tehakse ettepanekuid huvitavate teemade avaldamiseks ajalehes. Näiteks Tšapajevi-nimelisest kolhoosist saadeti kiri selle põllumajandusliku artelli arenguperspektiivide kohta. Toimetus komandeeris sinna oma kaastöölise küsimuse põhjalikumaks tundmaõppimiseks. Selle tagajärjel avaldati ajalehes kolhoosi viie aasta plaan, mis näitab põhjalikult kolhoosi arenguperspektiive, tema homset päeva.

Sinjavski 7-aastase kooli direktor kirjutas ajalehele NSV Liidu rahvaste vennalikust sõprusest. Samal teemal sai toimetus veel mõned kolhoosnikute, tööliste ja nõukogude intelligentsi esindajate kirjad. Peatselt avaldas ajaleht temaatilise lehekülje pealkirja all «Meie jõud on sõpruses suure vene rahvaga». Kõiki neid patriootlikke kirju täidab ühine mõte sellest, et oma õnne eest on ukraina rahvas tänu võlgu suurele vene rahvale ja kõigile teistele Nõukogude Liidu rahvastele, kuulsusrikkale kommunistlikule parteile, Nõukogude valitsusele.

Kirjad annavad toimetusele rohkesti ka juhtkirjade teemasid. Martõnovski suhkrukombinaadi agronoom saatis kirja võitluse kohta suhkrupeedi kahjuri — kärsaklasega. See küsimus on Kanevi rajoonile suure tähtsusega ja ajaleht esines vastava juhtkirjaga. Ššorsi-nimelise kolhoosi parteiorganisatsiooni tegevuse kohta saabunud kirja uurimise tulemusena avaldati juhtkiri partei organisatsioonilise töö tasemest kolhooside parteiorganisatsioonides.

Paralleelselt kirjadega nõukogude inimeste vabra töö kohta avaldab ajaleht ka kirju, milles kritiseeritakse puudusi kolhooside, masina-traktori ja amade, külanõukogude, põllumajanduslike organite, kultuurhariduslike asutuste ja ühiskondlike organisatsioonide töös. Ajalehes on olemas rubriik «Pipar», kuhu paigutatakse kriitilisi materjale töötajate kirjadest, mis paljastavad loodreid, bürokraate ja põllumajandusliku artelli põhikirja rikkujaid. Kirju kasutatakse ka följetonideks.

Kanevi rajooni parteikomitee ja töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee toetavad oma ajalehte ja võtavad tema tähtsamate kirjutiste alusel abinõusid tarvitusele. Sedasama nõuavad nad ka teistelt organisatsioonidelt.

Märksa teistsugust iseloomu kandis töö kirjadega Eesti NSV Kose rajooni ajalehe «Sotsialistlik Küla» toimetuses. Mainitud ajalehe toimetus sai 1955. aasta esimese nelja kuu jooksul ainult 2—3 kirja päevas, kusjuures neistki kasutati vähem kui 70 protsenti. Toimetuses valitses avaldamata kirjade suhtes väärt praktika. Nimelt saatis toimetus sageli need autoritele lihtsalt tagasi. Terve rida töötajate kriitilisi kirju seisis pikemat aega toimetuses, ilma et neid oleks avaldatud või saadetud vastavatesse asutustesse või organisatsioonidesse lahendamiseks. Näiteks ei võetud kuni aprilli keskpaigani mingeid abinõusid tarvitusele juba jaanuari esimesel poolel saabunud kirja suhtes, milles kritiseeriti puudusi «Kose Edu» kolhoosis. Toimetus saatis ainult vähe-seid töötajate kriitilisi signaale teistesse organisatsioonidesse kontrollimiseks ja abinõude tarvitusele võtmiseks. Oli tehtud küll mõningat tööd põllumajanduse spetsialistide ja partei- ning nõukogude töötajate kaasatõmbamiseks autorite aktiivi hulka, kuid kolhoosnikute keskest olid ajalehel ainult mõned üksikud kirjasaatjad.

Halvasti oli korraldatud töö kirjadega ka Keila rajooni ajalehe «Kollektiivne Töö» toimetuses. Kirjade registreerimise osas valitses toimetuses suur korralagedus, mille tagajärjel seal puudus ülevaade selle kohta, kellele ja mida oli vastatud, millised tagajärjed olid töötajate kriitilistel signaalidel jne.

Ajalehe veerud täideti peamiselt ametlike, toimetuse oma töötajate ja Keila linna mitmesuguste asutuste ja organisatsioonide töötajate materjalidega, kuna kolhoosnikute hulgas oli ajalehel ainult üksikuid kirjasaatjaid.

Ajalehtede veergudel leidis kolhoositalurahva loov energia ja initsiatiiv pealiskaudset valgustamist, nii mõnedki tõsised puudused kolhooside, sovhooside ja masina-traktori-jaamade töös jäid avastamata.

Linna- ja rajooniajalehtede toimetuste töötajad puutuvad pidevalt kokku lugejatega, neil on laialdased võimalused tõmmata lugejaid kaasa aktiivsele tööle ajalehes. Iga linna- või rajooniajalehe toimetusse saabunud kirja on võimalik veel samal päeval kohapeal kontrollida ja, kui kirjale on vaja mingeid tõendusid, kutsuda autor toimetusse ning paluda teda kirja täiendada, üht või teist ideed või ettepanekut edasi arendada.

KIRJADE AJALEHES KASUTAMISE VORME

Mõningates toimetustes püütakse seletada üleolevat suhtumist kirjade avaldamisse ruumipuudusega ajalehes. See on bürokraatlik ettekääne. On teada, et hea tahtmise juures leiab iga ajaleht alati võimalusi kirjade kasutamiseks, sealjuures kõige mitmesugusemates vormides — rubriikides, temaatilistes ülevaadetes, juhtkirjades, följetonides jne. Toimetus, kes ei kasuta kogu kirjade jõudu, muudab ajalehe sisu vaeseks ega soodusta enesekriitika ja altpoolt tuleva kriitika igakülgset arendamist.

On iseenesest mõistetav, et ajaleht ei suuda avaldada kõiki toimetusse saabuval kirju. Samuti ei saada ka autorid alati kirju avaldamiseks, vaid seltsimehelikuks suhtlemiseks toimetusega, tema tutvustamiseks ühe või teise ühiskondliku nähtusega. Lugeja annab ajalehele mõtteid, juhatab talle kätte teemasid, palub nõuandeid ja, kui see on vajalik, pöördub tema poole toetuse saamiseks.

Toimetus, kus töötavad tähelepanelikud ja algatusvõimelised inimesed, suudab igale kirjale süvenenult läheneda ning selle ühiskondlikku tähtsust vääriliselt hinnata. Nii-suguses toimetuses haaratakse alati kinni autori kirja väärtuslikust mõttest ning toetatakse tema asjalikke ettepanekuid ja kriitilisi märkusi.

Ajakirjanduse töötajate kohustuseks on kindlustada võimalikult suurema arvu kohapealsete töötajate kirjade avaldamist ajalehtede veergudel. Toimetuse ja eeskätt kirjade osakonna kaastöölised ei tohi mehaaniliselt ja formaalselt toimetuse posti läbi vaadata, vaid peavad seda tundma

õppima ning valima avaldamiseks välja kõige olulisemad kirjad, mis on aktuaalsed ja äratavad ühiskondlikku huvi.

Avaldamiseks valitavad kirjad, samuti nagu kõik teisedki ajalehe materjalid, peavad olema absoluutselt täpsed ja laitmatult õiged. Tõepärasus on nõukogude ajakirjanduse üks tähtsamaid omadusi.

Partei õpetab meie kaadrit eraldama puuduste väljaselgitamisele ja nende kõrvaldamisele suunatud asjalikku ja tervet kriitikat niisuguste inimeste laimavatest väljamõeldistest, kes kriitika sildi all püüavad desorganiseerida tööd ja teotada ausaid töötajaid. Sellepärast peabki toimetusteadma, kes on kirja autor, hoolikalt kontrollima kõiki tema poolt teatatavaid fakte. Iga väikseimgi viga ja ebatäpsus toob kahju ajalehele, meie ühisele üritusele.

Seoses sellega on vaja vaadelda ajalehe suhtumist anonüümsetesse kirjadesse. Toimetuse töötajatel peab olema selles küsimuses täielik selgus.

Meie maal on loodud kõik tingimused selleks, et iga Nõukogude kodanik võiks avalikult ja kartuseta kritiseerida ühe või teise asutuse, organisatsiooni või töötaja tegevust. Igale nõukogude inimesele on loodud võimalused pöörduda igasuguse kaebusega ükskõik mis sugusesse asutusse kuni kõige kõrgemate riiklike ja ühiskondlike instantsideni. Tähelepanelik suhtumine töötajate kriitilistesse märkustesse, nende kirjadesse ja kaebustesse on kõrvalekaldumatu nõue kõigile ajalehtedele, igale nõukogude töötajale. Ausat ja tervet kriitikat, mis on suunatud Nõukogude riigi tugevdamisele, toetatakse alati.

Ometi on teada juhtumeid, kus ebaausad elemendid püüavad kasutada kriitikat omakasupüüdlikel, ühiskonnavastastel eesmärkidel. Meie ajalehtede toimetustesse ja ühiskondlikesse organisatsioonidesse saabuvad anonüümised kirjad, milles kõneldakse olematutest puudustest ja levitatakse laimu ausate töötajate kohta. Niisuguste anonüümsete kirjade autorid tegutsevad põhimõttel: «Laim on süsi — kui ei põleta, siis määrib.»

Esineb fakte, kus selliseid anonüümseid kirju hinnatakse kui usaldust väärivaid dokumente, nende kontrollimiseks luuakse komisjone, tõmmatakse töölt ära palju organisatsioone ja töötajaid. Sageli ei jõua komisjon veel teha ettekannet anonüümse kirja absurduse kohta, kui juba saabub anonüümne kiri täis kõikvõimalikke laimavaid süüdistusi komisjoni liikmete kohta. Tuleb luua uus komisjon, kiskuda

jällegi töötajaid ära nende igapäevaselt töölt jne., selle asemel et koondada tähelepanu õigete allkirjadega kirjadele, neile, mis tõepoolest puudusi avastavad.

Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus võitlevad halastamatult nagu verivaenlaste vastu nendega, kes takistavad kriitika arendamist, lämmatavad seda ning lubavad jälitada ja taga kiusata kriitika pärast. Seega ei ole nõukogude inimesel mingit vajadust varjata oma nägu ega jätta alla kirjutamast kirjadele, milles kritiseeritakse puudusi. Kui töötaja esineb ajalehes terve kriitikaga, siis ta võib olla täiesti kindel, et leiab igakülgselt toetust parteiorganisatsioonidelt; tema õiguste kaitsel seisab nõukogude seaduslikkus, mida ei ole kellelgi õigus rikkuda.

Toimetus on kohustatud pöörama maksimaalselt tähelepanu igale kirjale, sealhulgas ka anonüümsele, kui selles tõstetakse üles küsimusi, mis äratavad suurt ühiskondlikku huvi. Niisuguseid kirju tuleb hoolikalt kontrollida, mitte aga kõrvale heita.

Toimetus avaldab ainult niisuguseid signaale, mille õigsuses ja täpsuses ta on täielikult veendunud. Näiteks «Pravda» toimetuses praktiseeritakse paljude kirjade kontrollimist oma korrespondentide kaudu või erikorrespondentide kohalesaatmise teel. Väga sageli selgub kontrollimisel täiendavaid fakte, mis võimaldavad valgustada kirjas puudutatud küsimust palju põhjalikumalt. Mõnikord pöörduv toimetus kohalike parteiorganite ja ajalehtede poole palvega kontrollida üht või teist kirja.

Vajadus faktide kontrollimise järele ei tohi mingil juhul põhjustada kirjade pikaajalist toimetuses seismist. Igal ajalehel, eriti kohalikul, on palju võimalusi kirjas esitatud faktilise materjali kiireks täpsustamiseks. Sageli on seda võimalik teha telefoni teel. Kui aga toimetus on veendunud autori objektiivses suhtumises tema poolt esile toodud faktidesse, siis ei olegi vaja täiendavat aega kirja trükki ettevalmistamiseks.

Suure tähtsusega kirjade kirjanduslikul kujundamisel on hoolikas suhtumine autori loomingulisse individuaalsusesse, tema stiili omapärase.

Mõni kirjanduslik kaastööline ei paranda kirja, vaid pügab seda ühe stambi järgi, kasutab temale armsaks saanud fraase, väljendeid, šabloonilisi ja trafaretseid kõnekäande, valmis, päheõpitud formuleeringuid. Selle tagajärjel roogitakse kirjast välja elav kõne, selged mõtted ja

autori tabavad sõnad. Mõningad parandajad teevad kirja nii ümber, et selles säilib ainult autori allkiri.

Niisuguse hoolimatu parandamise juures moonutatakse mõnikord isegi autori mõtteid, antakse valesti edasi fakte, arve ja nimesid. Ajalehes «Altaiskaja Pravda» oli näiteks ühe põllumajanduse spetsialisti artikkel «parandaja» poolt niivõrd moonutatud, et selles propageeriti metsaistutamise väär meetodit. Pahandatud autor oli sunnitud nõudma õienduse avaldamist.

Partei Keskkomitee on teravalt hukka mõistnud säärase praktika. Nii märgitakse partei Keskkomitee otsuses «Ajakirjast «Bolševik»» 13. juulist 1949 muude toimetuse vigade hulgas ka seda, et ta «rakendab lubamatuid töömeetodeid: ajakirja saabunud artiklitesse kirjutatakse autori nõusolekuta juurde uusi tekste, mis põhjalikult muudavad nende artiklite sisu. Säärane praktika on bolševistliku ajakirjanduse traditsioonide jäme moonutamine».¹

Kirjanduslik redigeerimine on äärmiselt vastutusrikas ülesanne, sellesse on vaja suhtuda kõige suurema tõsidusega. On soovitav, et autor ise parandaks oma kirja teksti. Kuid seda ei ole alati võimalik teha. Sellepärast ongi vaja, et kirjanduslik redigeerija ei kirjutaks uuesti autori eest, vaid aitaks viimasel võimalikult täpselt ja arusaadavalt väljendada oma mõtteid, kõrvaldades kõik ebaõige ja röpaka kirjutise keeles ning kompositsioonis.

Vaatleme nüüd kirjade kasutamise vorme ajalehtede veergudel.

Kirjad toimetusele. Eelkõige on vaja kirju regulaarselt avaldada rubriigis «Kirjad toimetusele». Selles rubriigis avaldatakse mitu kirja, mis ei ole üksteisega temaatiliselt seotud, vaid käsitlevad mitmesuguseid tähtsaid, aktuaalseid päevaküsimusi.

Niisuguseid kirju trükitakse süstemaatiliselt «Pravdas». Näiteks 1955. aasta mais-juulis avaldas «Pravda» kirju vanimate kuurortide vajadustest, vajadusest kõrvaldada bürokraatlikud tõkked novaatorite teel, kaunviljade kasutamise mehhaniseerimisest, lubamatusest anda eksploatatsiooni lõpuni ehitamata koolihooneid, väikeste jõgede kasutamisest, naftatootjate elukondlikest vajadustest, kindla energeetilise baasi loomisest metsatöödel ja muudest küsimustest.

¹ «Pravda», 24. detsember 1952.

Rida ajalehti ei piirdu rubriigiga «Kirjad toimetusele». Kizeli linna ajaleht «Uralskaja Kotšegarka» avaldas 1953. aasta märtsis terve kirjade lehekülje. Sellesse oli koondatud mitte ainult kriitilisi, vaid ka positiivseid materjale. Samale leheküljele olid paigutatud ka vastukajad ajalehe eelmistes numbrites avaldatud materjalidele.

Mõnikord annavad ajalehed kirjadest koostatud temaatilisi rubriike. «Literaturnaja Gazeta» (Moskva) avaldas näiteks rubriigi kirjadest, mis olid pühendatud polütehnilise hariduse küsimustele koolides. Rubriigi avas väike toimetuse juhtartikkel.

Avaldades kirjade temaatilisi rubriike, mis äratavad suurt ühiskondlikku huvi, pühendavad mõningad ajalehed neile juhtkirju. Sellega koondab ajaleht oma lugejate ja kogu nõukogude avalikkuse tähelepanu kirjades ülestõstetud küsimustele.

Kirju on kohustatud avaldamiseks ette valmistama kõik toimetuse osakonnad. Seda tööd ei saa muuta kirjade osakonna «monopoliks». Ajaleht saab kirju kõige mitmesugusimate küsimuste kohta. Praktika näitab, et majandusosakonnad valmistavad tööstuse, põllumajanduse või kaubanduse küsimustes saadud kirju avaldamiseks palju paremini ette kui kirjade osakond. Sedasama võib öelda ka parteitöö küsimusi käsitlevate kirjade ettevalmistamise kohta partei elu osakonna poolt.

«Pravda» toimetuses suhtutakse kirjade ajalehes avaldamiseks ettevalmistamisse kui kogu toimetuse kohustusse. Seda ülesannet täidavad edukalt marksismi-leninismi teooria propaganda, partei elu, ajakirjanduse, tööstuse, transpordi ja kaubakäibe, põllumajanduse ja teised osakonnad. Nad on avaldamiseks ette valmistanud rohkesti huvitavaid kirju, millede hulgas on niisugused, nagu «Skolastika teaduse asemel» (teoreetilistest vigadest autoreferaadis), «Konkreetsemalt juhtida rajoonikomiteesid», «Meie pretensioonid ajalehele «Vetšerni Leningrad»».

«Pravda» esimesel leheküljel avaldatakse majandusosakondade poolt ette valmistatud tööstuse ja transpordi novaatorite ja põllumajanduse eesrindlaste kirju. Sageli paigutatakse nende kirjade juurde eesrindlaste portreed. Autorid annavad oma kirjades edasi töökogemusi ja jutustavad sellest, kuidas nad sõlmivad võistlusi uute, täiuslikumate töömeetodite juurutamise ja tehnilise progressi eest,

sisemiste reservide täieliku kasutamise, toodangu välja- laske suurendamise ja selle kvaliteedi tõstmise eest.

Eeskuju jõud on suur jõud. Ajakirjandus on kutsunud õigeaegselt nägema uue, kommunistliku võrseid, kõigiti neid toetama ja levitama, arendama töötajate loomingulist initsiatiivi, taotlema, et üksikute novaatorite kogemused, tootmise uutmoodi organiseerimise kogemused saaksid kiiremini laiade hulkade omanduseks ja et neid järjekindlalt juurutataks. Nende ülesannete lahendamisel etendavad suurt osa tootmise novaatorite ja teadlaste kirjad.

Ajaleht ei ole üksikõikne registraator. Saatnud kirja toimetusele, soovib autor teada saada selle arvamust teda huvitavas küsimuses. Sellepärast talitavadki ajalehed õieti, kui nad varustavad mõningaid avaldatavaid kirju toimetuse märkustega. Neis väljendab toimetus oma seisukohta käsitletavas küsimuses, teeb teatavaks rea täiendavaid asjaolusid ja esitab oma ettepanekuid.

Sageli ilmuvad niisugused märkused selle tagajärjel, et toimetus saadab kirjas esile toodud fakte kontrollima oma aktivistide brigaadi või korrespondendi. Ajaleht «Orlovskaja Pravda» sai Dolgorukovo rajooni Molotovi-nimelise põllumajandusliku artelli kolhoosnikult kirja põllumajandusliku artelli põhikirja rikkujate ja nende soosijate kohta. Selle kirja avaldamisel kirjutas ajaleht, et kõik selles esitatud faktid vastasid täielikult tõe, kusjuures kontrollimisel avastati veel teisigi põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumise fakte ja seda mitte ainult selles kolhoosis.

Kirja juurde paigutatud toimetuse märkus lõppes järeldusega, et põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumine kannab massilist iseloomu ja selles on süüdi rajooni organisatsioonid. Mõne aja pärast tegi ajaleht oma lugejatele teatavaks abinõud, mis selle kirja alusel tarvitusele võeti. Rubriigis ««Orlovskaja Pravda» väljaastumiste jälgedes» esitati Molotovi-nimelise põllumajandusliku artelli kolhoosnikute üldkoosoleku ja Dolgorukovo rajooni parteikomitee büroo otsused.

Paljud kirjad tõstavad üles tähtsaid küsimusi, mis äratavad laialdase nõukogude avalikkuse tähelepanu. Sageli kujunevad niisugused kirjad arutluse objektiks juhtivates partei- ja nõukogude organites.

Ajaleht «Trud» avaldas kõrgekvaliteedilise toodangu eest peetava liikumise algataja Aleksandr Tšutkihhi kirja «Isiklik märk on väljamõeldud vaimukus». Kirja autor pidas

ekslikuks niisugust praktikat, et mõnedes ettevõtetes on üksikutele töolistele ette nähtud õigus ära anda toodangut oma isikliku märgi all, minnes mööda tehnilise kontrolli osakonnast. Toimetus pöördus lugejate poole palvega avaldada selles küsimuses oma arvamust. Ajaleht sai vastuseks sadu kirju eesrindlastelt, inseneridelt, tehnilise kontrolli töötajatelt ja ametiühingu aktivistidelt. Pääaegu kõik nad toonitasid «isikliku märgiga» väljamõeldud vaimukuse kahjulikkust. Kirjad avaldati reas «Trudi» numbrites ja neid arutati ettevõtetes. Vaadanud selle küsimuse läbi, võttis ÜAÜKN vastu otsuse, mis mõistis hukka toodangu üleandmise praktika ilma tehnilise kontrolli osakonna loata.

Ajalehes avaldatud huvitav kiri kutsub esile sadu, mõnikord aga ka tuhandeid lugejate arvamused, mis omakorda on aluseks ajalehe uutele suurtele väljaastumistele. «Komsomolskaja Pravda» sai kirjale «Tüli» — lahkkelidest noore krohvija ja tema tuttava tütarlapse-laborandi vahel — 1200 kirja-vastukaja. Need kirjad kujunesid aluseks publitsistlike olukirjelduste seeriale sõpruse, armastuse ja nõukogude perekonna teemadel. Olukirjeldused avaldati ajalehes pealkirja all «Tõepärane jutustus», hiljem aga anti välja kirjastuse «Molodaja Gvardija» poolt eri brošüürina.

Kommunistliku noore Abdulhamid Jusufi kirjale «Milles on inimese ilu» sai «Komsomolskaja Pravda» oma lugejalt üle seitsme tuhande arvamused.

«Komsomolskaja Pravdale» saadetud lugeja kirja alusel valgustati ka teist aktuaalset teemat — võitlust väikekodanlikkusega. Selle küsimuse ajalugu on järgmine.

Õppeaasta alguses saabus toimetusse kiri Sverdlovski oblasti Bogdanovitši rajooni komsomolikomiteest. Autor jutustas Molotovi Põllumajandusliku Instituudi ühe lõpetanu Nikolai J. vääritud käitumisest. Viimane suhtus formaalselt töösse, põikles igasuguste ettekäänetega kõrvale ühiskondlikust tegevusest ja sulgus tühiste isiklike huvide kitsasse ringi. Kiri tõstis üles noorsoo kasvatamise seisukohalt tähtsa teema: võitluse väikekodanlikkuse ning töösse ja ühiskondlikku ellu ükskõikse suhtumise vastu.

Toimetus otsustas kirja kohapeal põhjalikult kontrollida, lootes saada materjali suureks teemaks. Ta tahtis välja selgitada küsimuse Nikolai J. vigade allikatest: kas ei peitu need selle instituudi kasvatustöö puudustes, mille ta oli lõpetanud. Molotovi Põllumajanduslikku Instituuti, kus ta oli õppinud, ja Bogdanovitši rajooni, kust saabus kiri, suu-

nati kaks toimetuse töötajat. Neist üks mitte ainult kontrollis fakte, vaid abistas ka kirja autoril põhjalikult valgustada küsimust. Teine uuris tähelepanelikult komsomolitöö olukorda Molotovi Põllumajanduslikus Instituudis.

Toimetuse oletused osutusid õigeaks. Selgus, et Nikolai J. oli õppinud eeskujulikult, kuid ei olnud vähimalgi määral osa võtnud ühiskondlikust tööst. Niisuguste «edukate» üliõpilastega komsomoliorganisatsioon ei tegelnud, jättes nad omapead. Kasvatustöö instituudis oli täiesti laokile jäetud. Üliõpilastega ei vestelnud keegi nende tulevases elukutsest ega nõukogude spetsialisti moraalsest palgest.

Nii ilmus «Komsomolskaja Pravdas» kaks materjali: kiri Bogdanovitši rajoonist «Diplomiga väikekodanlane» ja korrespondents Molotovi Põllumajanduslikust Instituudist «Edukate hinnete varjus». Kiri «Diplomiga väikekodanlane» kutsus esile suure vastukaja lugejate juures. Noormehed ja tütarlapsed tõstsid üles uusi huvitavaid küsimusi, avaldasid oma arvamust kasvatustöö korraldamise kohta kõrgemates õppeasutustes, laiendasid ajalehes valgustatud teema raame.

Moskva Rahandusinstituudi komsomolikomitee sekretär ei olnud nõus nendega, kes eeldasid, et ainult komsomoliorganisatsioon on süüdi üliõpilase halvas käitumises. Kirjas, mis kandis pealkirja «Vastutada iseenda eest!», rõhutas ta, et üliõpilane peab ise vastutama kollektiivi ees oma süütegude ja oma käitumise eest. Jätkates arutelu avaldas ajaleht kirja kerge elu harrastajast — Moskva Juriidilise Instituudi üliõpilasest — «Rem ostab mootorratta». See artikkel suurendas veelgi kirjade voolu toimetusse.

Kirja «Diplomiga väikekodanlane» arutlemisest ajalehe veergudel võttis osa üle saja lugeja. Nad astusid otsustavalt igasuguste väikekodanlikkuse avalduste vastu välja. Autorid kõnelesid nõukogude inimesele omasest kõrgest kohusetundest, kollektiivi, kooli ja perekonna mõjust uue inimese kujunemisele. Toimetusele kirjutasid noored töölised, õpetajad, üliõpilased, kolhoosnikud ja spetsialistid. Parimad kirjad avaldati. Ülejäänutest koostas toimetuse ülevaate «Võidelda inimese eest».

1953. aasta jaanuarikuu alguses pöördus «Komsomolskaja Pravda» toimetuse poole ühe komsomoliorganisatsiooni sekretär. Ta kirjutas:

«Kallis toimetus! Hiljuti toimus meie organisatsioonis kommunistlike noorte ja noorte õhtu teemal «Minu kodu-

koht 1955. aastal». Rida kommunistlikke noori jutustas väga huvitavalt sellest, mis toimub nende kodukohtades. Ühed kõnelesid Kuibõševi hüdroelektrijaama ehitamisest, teised — Sali steppide ümberkujundamisest, kolmandad — Valgevenemaa uusehitustest. Kuid kommunistliku noore Feoktistovi esinemine ei meeldinud neile. Ja seda sellepärast, et Feoktistov deklareeris: «Meie Novgorodi oblastis ei ole midagi tähelepanuväärset ega ka midagi, millest teile jutustada.»

Me küll ei tunne Novgorodi oblastit, kuid meie arvates ei olnud Feoktistovil õigus. Ta mõtleb sellepärast niimoodi, et tunneb nähtavasti oma kodukohta halvasti. Nii ütlesidki talle kommunistlikud noored. Ometi ei nõustunud Feoktistov meiega. Me palume «Komsomolskaja Pravda» toimetust vastata oma veergudel meie seltsimees Feoktistovile.»

Toimetus täitis kirja autori palve. Ajalehes avaldati artikkel «Armastada ja tunda oma kodukohta», milles kõneldi Novgorodi oblasti arenguperspektiividest viiendal viisaastakul. Samaaegselt pöördus ajaleht lugejate poole palvega jutustada oma kodukohtadest.

Peatselt saabus toimetusse meie maa kõigist osadest sadu kirju lugejatelt. Ajaleht hakkas avaldama kõige huvitavamaid neist rubriigis «Armastada ja tunda oma kodukohta». Lomonosovi-nimelise Moskva Keemilise Peentehnoloogia Instituudi üliõpilane, kes oli saabunud Moskvasse Sahalinilt, jutustas saarel tekkinud uutest linnadest ja oma kaasmaalaste innustunud tööst. Üks kolhoosnik Tškalovi oblastist pani oma kirjale pealkirjaks «Nazarovka küla minevik, olevik ja tulevik», Katon-Karagai lugeja Buhtarmalt (Kasahstan) jutustas kohtadest, kus ehitatakse Buhtarma hüdroelektrijaama, üks sõjaväelane kirjutas Uraali kaevurite linnast Gubahhist jne.

Nii aitasid lugejad toimetusel alustada suurt vestlust armastusest kodukoha vastu, meie kodumaa mõõtnatutest rikkustest ja ilust, piirist piirini ulatuvast suurest loomispaatosest.

Meie kodumaa rikkuste tundmaõppimine, tema ammen-damatute looduslike ressursside täielik kasutamine, kõigi reserve mobiliseerimine — neil küsimustel on määratu suur rahvamajanduslik tähtsus. Mida rohkem rakendatakse iga maakoha looduslikke rikkusi rahvamajanduse teenistusse, mida täielikumalt ja ratsionaalsemalt kasutatakse tootmisalaseid ressursse, seda suuremaid edusamme me

teeme sotsialistliku majanduse arendamisel, rahva ainelise ja kultuurilise taseme tõstmisel. Seepärast ongi eriti tähtis toetada rahvahulkade loominguist initsiatiivi, mis on suunatud partei ja valitsuse abistamisele nõukogude sotsialistliku korra rüpes peituvate kolossaalsete võimaluste kasutamisel. Niisuguseid ettepanekuid sisaldavail töötajate kirjadel on suur väärtus.

Saraatovi oblasti ajalehe «Kommunist» veergudel on 1949. aastast saadik ajalehe rubriik «Armastage oma kodukohta, suurendage tema rikkust, tugevdage oma kodumaa võimsust!». Selle osakonna sünd on seotud ajalehe erinumbri väljalaskmisega, milles jutustati oblasti ajaloo peamistest etappidest, tema rikkustest ja tuntud inimestest, silmapaistvatest sotsialistlikest ümberkorraldustest koduoblastis. See ajalehe number võeti lugejaskonna poolt soojalt vastu. Toimetusele saabus rohkesti ettepanekuid jätkata taoliste materjalide avaldamist.

Ajaleht rahuldab lugejate soovi. Ta pani aluse ajalehe rubriigile, milles on avaldatud kümneid töötajate kirju ja fotokirjeldusi linnadest ja küladest, parimatest kolhoosidest, masina-traktorijaamadest ja sovhoosidest, oblasti maapõuevaradest ja inimestest — kodumaa ümberkujundajatest — ning rahva initsiatiivist.

Reas kirjades töid autorid esile oblasti kasutamata reserve. Hvalõnski koduloo-muuseumi direktor kirjutas kohaliku tööstuse arendamise, ehitusmaterjalide, korvmööbli jne. tootmise laialdastest võimalustest. Suur osa neist ettepanekutest on realiseeritud. Tänu kirjale Krasnoarmeiskist juhtis ajaleht ehitustrustide tähelepanu kohalike telliskivitehasele. Pärast rekonstrueerimist hakkas tehas tunduvalt rohkem telliseid välja laskma.

Saraatovi ajalehe «Kommunist» toimetuse kolleegium pöörab suurt tähelepanu selles osakonnas avaldatavaile kirjadele. Ta koostab rubriikide ja temaatiliste lehekülgede plaane, pannes vastutuse nende täitmise eest toimetuse nõukogude ehitustöö osakonnale. Toimetus organiseerib kontrollbrigaade spetsialistidest, kes õpivad tundma üksikute rajoonide majanduse arendamise küsimusi.

Ajaleht taotleb visalt kirjade autorite ettepanekute elluviimist. Seoses sellega on iseloomulik järgmine näide. Kui avaldati kontrollbrigaadi artikkel Novo-Burasski rajooni rikkalikest võimalustest ja kohalike juhtivate töötajate konservatismist, püüdsid rajooni organisatsioonid sellest vai-

kides mööda minna. Siis astus ajaleht teistkordselt välja. Lõppude lõpuks tuli see küsimus arutusele oblasti täitevkomitees, partei rajoonikomitee pleenumil ja partei oblasti-komitees. Rajooni nõukogu täitevkomitee juhtkond valiti ümber. Rajoonis töötati välja majanduse arendamise perspektiivplaan, avati rida uusi tsehhe rajooni tööstuskombinaadis, asuti kahe hüdroelektrijaama ehitamisele jne. Nii võitleb toimetus avaldatud kirjade mõjulepääsu eest.

Nõukogude inimesed ei vaata ajalehele kui kaebuste büroole. Sellest annab tunnistust ajalehtede toimetustesse saabuvate kirjade iseloom. Enamiku kirjade autorid tõstavad üles aktuaalseid päevaküsimusi. Mõnigi kiri on oma vormilt isiklik kaebus, kuid oma olemuselt sisaldab ta kriitikat ühe või teise asutuse töös esinevate puuduste ja talumatute korratuste kohta.

Sellepärast peab toimetus hindama iga kirja. On vaja silmas pidada, et kiri toimetusele, nagu märkis M. I. Kalinin, «ei ole enam isiklik kiri, isiklik kaebus, vaid dokument: autor püüab oma kirjaga avaldada poliitilist mõju, ta pöörab ühiskonna tähelepanu talle teada olevale pahele, toob esile selle põhjused, soovitades sageli vastavaid abinõusid pahe väljaravimiseks».¹

Mõnikord avaldavad ajalehed, kõige sagedamini rajooni-ajalehed, kirju pseudonüümide all, s. t. väljamõeldud nimede all. On iseenesest mõistetav, et kui Nõukogude kodanik palub avaldada oma kirja pseudonüümi all, palub mitte teatavaks teha oma nime, siis on toimetus kohustatud selle palve rahuldama. Ta peab kinni pidama autori õigusest, kuid ühtlasi taotlema seda, et nii ajalehte paigutatavad kirjad kui ka teised materjalid oleksid alla kirjutatud mitte väljamõeldud, vaid tõeliste nimedega. Ajalehe kohuseks on kasvatada autoreid avaliku kriitika vaimus.

Meie maal ei ole kellelgi lubatud kriitikat summutada ja kriitika pärast taga kiusata. Partei põhikirjas öeldakse, et kriitika mahasurumine on ränk pahe, et see, kes lämmatab kriitikat, ei või olla partei ridades. Nõukogude seadus kaitseb rangelt kodanike õigusi ja karistab nende rikkumise eest. Seepärast ei olegi vajadust ajalehes terve kriitikaga esinemisel end pseudonüümiga varjata.

Kirjade avaldamine rubriigis «Meile kirjutatakse» või

¹ Kogumik «Bolševistlik ajakirjandus», II osa, Gospolitizdat, 1945, lk. 138.

«Kirjad toimetusele» on üks tähtsaim, kuid mitte ainus ajalehe poolt töötajate kirjade kasutamise vorm. Laialdase leviku on leidnud kirjade ülevaated, rubriigid «Toimetuse postist», «Päevateemadel», «Lühikesed signaalid», temaatilised leheküljed jne.

Kirjade ülevaade. Paljud ajalehed avaldavad kirjade ülevaateid. Kõige sagedamini on need temaatilised ülevaated. Toimetus valib välja rea huvitavaid kirju, milles püstitatakse aktuaalseid küsimusi, esitab neist väljavõtteid, näidates ära autori nime, ja teeb üldistusi.

Esineb kirjade ülevaateid, milles tõstetakse üles mitu aktuaalset küsimust. Nii näiteks avaldas «Pravda» kirjade ülevaate, mis oli pühendatud kolmele küsimusele: ehitusmaterjalide tootmise laiendamisele, kultuuritöö taseme edasisele tõstmisele külas ja võitlusele tehnika parema ära kasutamise eest.

Tallinna ajaleht «Õhtuleht» avaldab kirjade ülevaateid pealkirja all «Toimetusele saabunud kirjadest». Sellistes ülevaadetes käsitletakse tavaliselt mitmesuguseid linna kommunaalmajanduse ja töötajate teenindamise küsimusi.

Nii temaatiliste kui ka üldiste ülevaadete avaldamine ei tohi aga viia toimetusele saadetud kirjade väljasurumisele ajalehe veergudelt. Neid on vaja avaldada regulaarselt ja seejuures mitte ainult spetsiaalsetes rubriikides, vaid kõigi osakondade materjalide hulgas. Ülevaated suurendavad tavaliselt kirjade voolu toimetusse, eriti sel juhul, kui ajaleht teatab, missugused abinõud ülevaates avaldatud kirjade alusel tarvitusele võetakse. Nii avaneb võimalus kirju ajalehes laialdasemalt kasutada.

Ometi ei saa seejuures leppida niisuguse faktiga, et ülevaate koostajad oskavad suruda ühte ülevaatesse 20—25 kirja. On arusaadav, et taolisest katsest midagi mõistlikku välja ei tule. Niisuguseid «ülevaateid» võib hinnata ainult kui toimetuse taotlust ajada taga kirjade kasutamise kõrget protsenti. Tegelikult on see aga formaalne, bürokraatlik suhtumine kirjadesse, katse vabaneda nii kirjadest kui ka autoreist.

On vaja hoiatada veel ühe tõsise vea eest kirjade ülevaadete koostamisel. Planeerides temaatilist ülevaadet, hakkab toimetus koguma kirju vastavas küsimuses. Mõnikord kestab see kogumine nädalaid, teinekord aga isegi kuid. Selle aja jooksul kirjad vananevad, kaotavad teravuse ja selle tulemusena paljud neist suunatakse arhiivi,

kuna autoreile kirjutatakse umbes järgmises toonis: «Teie kirja me ei saanud ruumipuuduse pärast õigeaegselt avaldada, nüüd aga on faktid vananenud. Kirjutage veel.» Niisugune pahameelt tekitav paberimäärimine ja bürokraatlik töö organiseerimine kirjadega ei ole talutav.

Kui toimetusel tõepoolest ei olnud võimalusi õigeaegselt kirja kasutada, on seda vaja värskendada, et ta näeks päevavalgust. Mitte mingil juhul ei ole lubatav asjaolu, et toimetuses lebava kirja kohta palutakse autorilt «täiendavaid fakte» lootuses neid mitte saada, et võiks kirja suunata arhiivi.

Päevateemadel. Niisuguse rubriigi all avaldab «Pravda» oma teisel leheküljel väikseid toimetuse artikleid, mis on oma sisult abijuhtkirjadeks. Neis püstitatakse peamiselt töötajate kirjade alusel majanduse, kultuuri, elu-olu ja rahvahulkades tehtava poliitilise töö aktuaalseid küsimusi.

«Pravdas» on selles rubriigis näiteks käsitletud niisuguseid teemasid, nagu «Ühiskondlik söökla», «Organiseeritud läbi viia heinakoristamine», «Rohkem tähelepanu televisioonile», «Parandada kinoküllastajate teenindamist maal», «Elamuid õpetajatele», «Näitlikust agitatsioonist» jne.

Toimetuse posti teemadel. Nii nimetatakse rubriiki, mille all «Vinnitska Pravda» avaldab kirju toimetuse ulatuslike kommentaaridega. Kirja avaldades väljendab ajaleht sealsamas oma suhtumist selles ülestõstetud küsimusse, teeb kriitilisi märkusi ja ettepanekuid. Kirjade autorid on näidanud toimetusele kätte rea huvitavaid teemasid, näiteks: «Hoida linna elamufondi», «Üliõpilane sõitis praktikale», «Seada tööliste ühiselamutes kord jalule», «Spordiehituste säilitamisest», kolhooside ratsionalisaatoritest, kolhooside vastastikuse abistamise kassadest jne.

Lugejate ettepanekud. Nõukogude inimesi innustab meie maal kommunismi ülesehitamise suurejooneline programm. Nad avastavad ja võtavad kasutusele üha uusi rešerve kõigis rahvamajanduse harudes. Ei ole niisugust ajalehte, mis ei saaks töötajate kirju väärtuslike ettepanekutega. Neis käsitletakse toodangu väljalaske suurendamist, ettevõtete ja kolhooside töö parandamist ning eesrindliku nõukogude teaduse saavutuste laialdast juurutamist.

Niisugustel kirjadel on erakordne väärtus ja neile peab kuuluma üks tähtsamaid kohti ajalehes. Oieti talitavad mõningad ajalehed, avaldades need kirjad spetsiaalses rub-

riigis «Lugejate ettepanekud». Ühes niisuguses kirjas, mis on avaldatud vabariiklikus ajalehes «Sovetskaja Belorusija», tegi autor ettepaneku viia reas kalamajandites läbi karpkala tööstuslik hübriidiseerimine amuuri sasaaniga. See abinõu võimaldab varustada kõrgekvaliteediliste kala-liikidega mitte ainult kalamajandite tiike, vaid ka kolhooside veekogusid. Edasi tegi ta ettepaneku üle minna tiikide varustamisele veega jõgedest ja veehoidlatest, mis likvideerib nende sõltuvuse looduslikest tingimustest. Lõpuks kirjutas autor, et rekonstrueerimise tagajärjel võivad vabariigi kalamajandid anda meie maale 3—4 korda rohkem kala, kui nad seni annavad.

Temaatilised leheküljed. Kuibõševi oblasti ajaleht «Volžskaja Kommuna» avaldas varsti pärast partei XIX kongressi kolm lehekülge töötajate kirjadega pealkirja all «Kuidas partei ütles, nii ka tehakse!». Kirjade autorid — töölisel, kolhoosnikud, spetsialistid, Kuibõševi hüdroelektrijaama ehitajad, innustatuna partei XIX kongressi otsustest uuteks töökangelastegudeks kommunismi võidu nimel, võtsid endale kõrgendatud kohustused, tõid esile oblasti rikkalikke tootmisresERVE ja kutsusid üles neid kasutama viienda viisaastaku edukaks täitmiseks.

Rea kirjadest koosnevaid temaatilisi lehekülgi pühendas «Volžskaja Kommuna» kongressi direktiivide propageerimisele viienda viie aasta plaani kohta ja Kuibõševi oblastis ehitatavatele tähtsaimatele objektidele. Näiteks: «Hüdroenergeetiline gigant Volgal», «Kõik uus ja eesrindlik viisaastaku teenistusse», «Kuibõšev—Moskva kõrgepingeliin», «Kuibõševi sadam» ja teised.

Kommunistliku partei XIX kongressi otsused ja kongressi poolt vastuvõetud partei põhikiri kutsusid esile elava vastukaja partei liikmete laiades hulkades ja aktiveerisid parteiorganisatsioonide tegevust. Seoses sellega hakkas ajaleht saama rohkem kirju reakommunistidelt ja juhtivatelt parteitöötajatelt. Neid kirju kasutatakse mitte ainult rubriikides «Partei elu», «Partei elu temadel», «Partei kroonika» ja juhtkirjades, vaid ka partei elu küsimustes koostatud temaatilistel lehekülgedel. Leheküljel, mis kandis pealkirja «Veenmise ja isikliku eeskuju suur jõud», jutustasid kommunistid Kuibõševi hüdroelektrijaama agitaatorite tööst ning nende oskusest sõna ja teoga nõukogude inimesi loovale tööle kaasa tõmmata. Teine kirjadest koostatud temaatiline lehekülg näitas partei põhikirja osa

kommunistide kasvatamisel ja nende võitlust NLKP põhikirja nõuete kõrvalekaldumatu elluviimise eest.

Väga huvitava lehekülje avaldas ajaleht «Trud» 10. detsembril 1952 pealkirja all «Nõukogude kaevuri Ivan Tarassovi ja šoti mäetöölise Harry Watsoni küsimused ja vastused». Selle lehekülje ajalugu on järgmine. Harry Watson külastas Inglise delegatsiooni koosseisus Nõukogude Liitu. Oma muljetest kirjutab ta sõnumi ajalehte «Trud». Donbassi kaevanduse nr. 1-2 «Gorskaja» söekombaini masinist Ivan Tarassov, lugenud seda sõnumit, soovis üksikasjalisemalt teada saada Suurbritannia mäetöölise elu- ja tööttingimustest ning esitas Watsonile rea küsimusi. Viimane vastas meeleldi neile küsimustele ja esitas omalt poolt rea küsimusi nõukogude kaevurile NSV Liidu mäetöölise töö- ja elutingimuste kohta.

Kahe mäetöölise küsimused ja vastused, mis võtsid enda alla ajalehes terve lehekülje, loovad pildi kahest maailmast, kahest eluviisist — sotsialistlikust ja kapitalistlikust. Mäetöölise poolt kirjeldatud pildid tööst ja elust illustreerivad eredalt sotsialismi põhilist majandusseadust ja kapitalismi põhilist majandusseadust.

1954. aasta detsembrikuus, kui Prantsusmaal arutleti Lääne-Saksamaal «Wehrmachi» taastamist ettenägevate Pariisi lepingute ratifitseerimise küsimust, avaldas ajaleht «Pravda» kirjades koostatud temaatilise lehekülje «Nõukogude inimesed ütlevad prantsuse rahvale: ühiste jõupingutustega võib ja on vaja sulgeda tee Wehrmachi taastamisele». Nõukogude Liidu kangelane, sõduri ema, tööline, insener ja teadlane kutsusid oma kirjades prantsuse rahvast üles mitte lubama Lääne-Saksamaa relvastamist.

Möödunud aasta lõpupäeval saabus «Komsomolskaja Pravda» toimetusse lühike kiri Komsomolskist Amuuril. Selle kirja autor, üks kommunistlik noor, tõstis üles tähtsa teema: nõukogude inimeste sõprusest ja nende seltsimehlikust üksteise abistamisest. Toimetus võttis kommunistliku noorega ühenduse ja palus teda laiendada kirja, täiendada seda faktidega. See palve rahuldati. Seejärel valiti toimetuse postist veel mõned samateemalised kirjad. Selle tagajärjel ilmus ajalehes sügavalt sisukas ja huvitav mõtetevahetus pealkirja all: «Siin nad on — meie inimesed, nende teod ja päevad!»

See ajalehenumber äratas lugejate laialdaste hulkade tähelepanu. Toimetusse tuli kokku hulgaliselt arvamusi-

avaldu. Peagi avaldas «Komsomolskaja Pravda» veel ühe kirjadest koostatud temaatilise lehekülje: «Vaata ringi — ja sa leiad kõikjal sõpru!»

Ajalehe see huvitav esinemine, millel oli suur ühiskondlik tähtsus, sündis hoolika ja tähelepaneliku suhtumise tagajärjel lihtsa nõukogude inimese kirjasse, oskusest hoolikalt ja loovalt kirjadega töötada.

Üks Primorje krai Artjomi linna noor kaevur, kommunistlik noor palus «Komsomolskaja Pravdat» anda talle nõu, kuidas saada heaks, nõukogude ühiskonnale kasulikuks inimeseks ning mida on vaja selleks teha. Kui niisugune kiri oleks sattunud mõnda teise toimetusse, võib-olla oleks autorist vabanetud formaalse stereotüüpse vastusega, talle oleks soovitatud kuulata loenguid, rohkem lugeda raamatuid või midagi muud taolist.

Kuid «Komsomolskaja Pravda» toimetus nägi, et kirjas peitub teema huvitavaks ja ulatuslikuks mõtetevahetuseks noorsooga. Kiri avaldati ja koos sellega ka üleskutse lugejatele palvega vahetada ajalehes oma mõtteid selle kirja kohta, et ühiselt vastata noore kaevuri poolt ülestõstetud küsimusele.

Lugejad võtsid aktiivselt osa selle küsimuse arutlemisest. Kolme kuu jooksul sai toimetus üle kolme tuhande kirja. Kirjad saabusid sõna otseses mõttes meie maa kõigist osadest, kõige erinevatelt autoritelt.

Kümne päeva pärast avaldas ajaleht esimese töötajate kirjadest koostatud lehekülje «Sinu ümber on head inimesed». Laadija ja kolhoosnik, üliõpilane ja komsomoli rajoonikomitee sekretär, Volga—Doni kanali ehitamisest osavõtja ja rajooniajalehe toimetaja jutustasid vaimustusega nendest, keda pidasid headeks ja jälgendamist vääriivateks, kommunistliku partei poolt kasvatatud uutest inimestest ja vanematest seltsimeestest-kommunistidest, kelle kõrged moraalsed omadused on eeskujuks noorsoole.

Järgmine kirjade lehekülje pealkirja all «Armastus oma maa vastu muudab inimese kauniks, tugevaks ja suureks» ilmus nädal hiljem. «Olgem kodanikud!» — kutsus üles oma tundmatuid sõpru üliõpilane Krasnodarist. Kooliõpetaja Habarovski kraist tutvustas lugejaid kirjas «Hingeline ilu» oma sõprade ja seltsimeestega, kes, ületades mineviku igandeid, on kujunenud aktiivseteks kommunismiehitajateks. Ta kritiseeris endasse armunud egoiste, alatuid ja tühiseid inimesi. Üks tütarlaps, komsomolitöötaja Kurski oblastist,

meenutas soojalt oma sõbratari, kellele ta on võlgu palju head oma iseloomus, harjumustes ja teadmistes. «Ilma tööt ei saa elada» — niisugust pealkirja kandis Kiievi tehnikumi üliõpilase kiri. Siirusest ja nõudlikkusest sõpruse suhtes kirjutas kommunistlik noor aktivist Hersonist.

Rohkest kirjade voolust valis toimetus välja kõige eredamad ja sisukamad ning koostas neist temaatilisi lehekülgi. Ajaleht tõestas eluliste näidete varal, et seda, kes tahab saada paremaks, ei solva selisimeeste kriitika, et suur nõudlikkus iseenda suhtes on nõukogude inimese lahutamatuks iseloomujooneks. Iga lehekülge tõi uusi kirju ja tõmbas kollektiivsesse arutlusse kaasa kõige erinevamate elukutsete ja vanusega inimesi. Käsitledes igakülgset küsimust «Kuidas saada heaks inimeseks?», pöördusid lugejad üha uute teemade poole.

Kõiki kirju läbis üks mõte: meie, nõukogude mõiste järgi on hea inimene see, kes on innustunud ja järjekindel kommunismiehitaja, kes on piiritult ustav kommunistliku partei ideedele, tuline kodumaa patrioot, sügavalt kultuurne inimene, tagasihoidlik, nõudlik iseenda ja teiste suhtes, ustav sõber ja seltsimees. Iga kiri oli sõna tõsisel mõttel kunstniku õnnestunud pintsli tõmme, mis nagu joonistas elava ja tõepärase kujud meie aja kangelasest, lihtsast nõukogude inimesest.

Kui kirju oli juba palju, tekkis vajadus neid süstematiseerida. Toimetus otsustas avaldada kirjadest temaatilisi ülevaateid ja rubriike ning olukirjeldusi, mis järjekindlalt avasid käsitletava küsimuse idee. Nii tekkis kirjade kasutamise uus vorm.

Olukirjeldustes, ülevaadetes ja rubriikides, mis kandsid pealkirju «Meie aja kangelased», «Meie elu eesmärk», «Kommunismi ehitajad on tahtejõulised inimesed», «Töö kodumaa hüvanguks on meie õnn», jutustasid noormehed ja tütarlapsed iga nõukogude inimese suurtest ja tõelistest eesmärkidest, vajadusest karastada ja kasvatada endas tahtejõudu ning visadust eesmärgi saavutamisel. Samadele teemadele pühendas «Komsomolskaja Pravda» ka rea juhtkirju, mille aluseks kujunes ulatuslik vastukaja lugejate poolt Primorje kraie noore mäetöölise kirjale.

Lühikesed signaalid. Tavaliselt paigutatakse niisuguse pealkirja alla lühikesed väljavõtted kirjadest, milles autorid signaliseerivad puudustest majandusliku, kultuurilise ja olustikulise ülesehitustöö ühes või teises lõigus, bürokra-

tismi, muretuse, hooletuse jne. faktidest. Lühikesi kriitilisi kirju avaldatakse samuti üldpealkirjade all «Küsimused sisuliselt» ja «Toimetuse postist».

Lugejad teatavad. See rubriik ühendab endas töötajate lakoonilised 10—12-realist teated huvitavatest uudistest. Niisugune informatsioon laotakse tihti ptiikirjaga. Sageli kannab ta kõige mitmesugusemaid pealkirju: «Meie lugejad jutustavad», «Head teated», «Mõne reaga», «Uudised», «Kõikjalt», «Lühidalt kõigest», «Lugejad soovivad» jne.

Vastused lugejate küsimustele. Meie ajalehtede lugeja on kultuurne ja teadmishimuline. Tema silmaring on avar, tema vajadused ja nõuded on suured. Töötajad esitavad toimetusele saadetavais kirjades mitmesuguseid küsimusi. Paljud nende hulgast on marksismi-leninismi teooria valdkonnast. Eesmärgil tõsta ajakirjanduse osa marksismi-leninismi propaganda alal kohustas partei Keskkomitee oma otsuses «Partei propaganda korraldamisest ühenduses «ÜK(b)P ajaloo lühikursuse» ilmutamisega» «Pravda», «Krasnaja Zvezda» ja «Komsomolskaja Pravda» toimetusi, samuti vabariiklikke, kraide ja oblastite partei- ja komso-molijalehti paigutama oma veergudele süstemaatiliselt vastuseid lugejate küsimustele.

Ajalehtede toimetustesse saabuvad lugejate küsimused veel rahvusvahelise olukorra ja Nõukogude Liidu välispoliitika kohta, samuti teaduse-, tehnika-, kirjanduse-, kunstijne. uudiste kohta. Mõningad neist küsimustest äratavad suurt huvi lugejate laias ringis. Sellepärast talitavad õieti need toimetused, kes avaldavad regulaarselt ajalehes sisukaid vastuseid taoliste küsimustele.

Kogemused näitavad, et hoolikal suhtumisel rubriigisse «Vastused lugejate küsimustele» võib see kujuneda ajalehes üheks kõige huvitavamaks. Sellele tööle on vaja kaasa tõmmata kohalikke teaduslikke töötajaid ja spetsialiste ning propagandistide kaadrit.

Esineb juhtumeid, kus toimetuse, saanud kirja palvega anda konsultatsiooni teoreetilistes küsimustes, põikleb sellest kõrvale. Ta soovib autoril pöörduda raamatute ja ajakirja artiklite poole, kuna küsimus näib väga keeruline. Oma püüet vastusest kõrvale põigelda katsuvad toimetused sageli õigustada sellega, et esitatud küsimusele «ei saa lühidalt vastata» jne. Ei ole vajadust tõestada, et taolised bürookraatlikud vastused on lubamatud.

Kirjade kasutamine ajalehe satiirilistes väljaastumistes. Satiir on mõjuv ja ähvardav relv võitluses mitmesuguste puuduste vastu töös, kapitalismi igandite vastu inimeste teadvuses ja sotsialistlikule ühiskonnale võõra ideoloogia igasuguste avalduste vastu. Nõukogude inimesed armastavad ja hindavad piitsutatavat, halastamatut satiiri kõige iganenu ja mahajäänu arvel, valelike inimeste, väikekodanlaste ja bürokraatide, tardumuse ja rutiini kandjate arvel.

Toimetused saavad teravaid, kriitilisi kirju, mida on võimalik ja mida tulebki edukalt kasutada ajalehe satiirilistes väljaastumistes, eeskätt följetonides. Paljud «Pravdas» avaldatud följetonid on saanud aluse lugejate kirjadest.

Korduvalt on kasutanud töötajate kirju följetonides eesti noorsooajalehe «Noorte Hää» toimetus. Nii sai toimetus Põlevkivi-Keemiatööstuse Kombinaadi «Kohtla» töötajalt kirja, milles toodi esile, et Kohtla-Nõmme Töölisnoorte Keskkooli direktor Gustav Pae on moraalselt laostunud isik, kes ei sobi kooli direktoriks, kohalikud organid aga ei võta midagi ette olukorra parandamiseks.

Kuna küsimus oli tõsine, ei saatnud toimetus seda kirja lahendamiseks haridusorganitele, vaid komandeeris kohale toimetuse töötaja, kes kolme päeva kestel küsimust igakülgsest uuris: kuulas ära asjaosaliste seletused, vestles selle kooli õpilaste ja õpetajatega, partei- ja komsomolikomitee ning haridusosakonna töötajatega.

Niisugusel kohapealsel kontrollimisel selgus, et töötaja kirjutas esile toodud asjaolud vastasid tõe, ilmnis ka rida muid fakte. Kohalike töötajate kergeusklikkust kasutades oli Gustav Pae suutnud neid veenda selles, et ta on lõpetanud õpetajate instituudi. Tegelikult oli ta välja heidetud nii Tallinna kui ka hiljem Tartu Õpetajate Instituudist. Ta oli kirjutanud endale fiktiivseid komanderinguid (kolm komanderingut ühel päeval!) ja saanud nende eest Kohtla Alevi TSN Täitevkomiteest raha. Kui aga see võltsing avalikuks tuli, süüdistas ta alusetult täitevkomitee sekretäri ja, kuna viimane oli töölisnoorte kooli õpilane, heitis ta koolist välja. Samuti oli avantürist Pae laenanud õpilastelt raha, jättes selle hiljem tagasi maksmata. Naisõpilasi kutsus ta hilisõhtuks oma korterisse «konsultatsioonile», mille tagajärjel rida naisõpilasi loobus õpingutest Kohtla-Nõmme töölisnoorte koolis. Gustav Pae õppetundide kvaliteet matemaatika alal oli madal ja ta ei osanud mõnikord ise klassis ülesandeid lahendada.

Toimetuse kasutas töötaja kirja kontrollimisel kogutud materjale 21. mail 1955 avaldatud följetonis «Ei või iial teada...», milles paljastati selle isehakanud koolmeistri tegelikku moraalselt palet. Följetoni alusel otsustas Eesti NSV Haridusministeerium Gustav Pae töölisnoorte keskkooli direktori kohalt vallandada.

Vabariikliku ajalehe «Sovetskaja Estonia» toimetusse saabus ühe töötaja kiri, milles räägiti formalismist ja bürokratismist Tallinna linna Keskrajooni majavalitsuse nr. 95 töös. Selles majavalitsuses läks asi täiesti tarbetute dokumentide ja õiendite nõudmisel koguni niikaugemale, et majaelanikud pidid sissekirjutamise lõplikuks vormistamiseks pärast pikemaajalist samas majas elamist nõutama endale aadressbüroost tõendi selle kohta, et nad seal tööpoolest elavad.

Kirjas esile toodud fakte põhjalikult kontrollinud, otsustas ajaleht sellise bürokratismi ja formalismi vastavasisulisel följetonis välja naerda. 11. jaanuaril 1955 ilmuski följeton «Lugu sissekirjutamisega». See följeton arutati läbi Keskrajooni Elamute Valitsuse töötajate koosolekul, kus tunnistati kodanike sissekirjutamisel esinevate üleliigsete formaalsete kriitika õigeks. Tallinna Linna Miilitsavalitsus omalt poolt muutis selle följetoni alusel talongide väljaandmise korda kodanikele, kes vahetavad elukohta linna piirides.

Tallinna ajalehe «Õhtuleht» satiirikülje «Mesilane» veerudel avaldatud materjalidest saab suur osa endale aluse töötajate kirjadest. Näiteks kirjutas toimetusele üks kunstihuviline töötaja sellest, et mitmesugused haltuurameistrid kasutavad komisjonikauplusi kunstiteoste alaväärtuslike koopiate ja isegi võltsingute realiseerimiseks. Ajaleht kasutas kirjas mainitud fakte pärast nende kontrollimist följetonis «Pintseldajad». See 19. veebruaril 1955 avaldatud följeton äratas tähelepanu Autoriõiguste Kaitse Valitsuses, Eesti NSV Kultuuriministeeriumis ja EN Kunstnike Liidus. Kriitikale reageeris ka Keskrajooni kaubandusosakond ja Tallinna Tööstuskaubastu. Tulemuseks oli see, et kunstiteoste komisjonimüügile võtmiseks kehtestati uus kord, mis nõuab, et kaupluse juhtkond on kohustatud pidevalt konsulteerima EN Kunstnike Liidu esindajatega. Sel teel on välditav kunstiteoste alaväärtuslike koopiate, samuti võltsitud maalide edaspidine müük komisjonikaupluste kaudu.

Följeton, satiiriline sõnum, värsstekstiga karikatuur ja terav epigramm — kõik need on kirjade kasutamise tõhusad

vormid, mis muudavad ajalehe elavamaks, teevad ta huvitavamaks ja võitlevamaks. Seejuures on vaja ainult oskuslikult kasutada satiirirelva.

On teada, et sensatsioon, «ilusate sõnade» ja sõnamängu tagaajamine, hüsteerilised karjed ja rabavad fraasid varjavad mõttetühjust ning neil ei ole midagi ühist parteilise publitsistika traditsioonidega. Kuid mõningates ajalehtedes asendatakse tõelised satiirilised väljaastumised kärarikka palaganiga, haltuursete valmide ja lamedate följetonidega. Sellepärast on «Pravda» korduvalt võtnud rea ajalehti madalakvaliteediliste satiiriliste tööde avaldamise pärast terava kriitika alla.

Juriidiline konsultatsioon. Ajalehtede toimetused saavad kirju, kus palutakse selgitada üht või teist seadusesätet, anda juriidilist konsultatsiooni. Mõningad toimetused paigutavad autoritele saadetavate kirjalike vastuste kõrval ajalehe veergudele ka juriidilisi konsultatsioone, selgitavad normeermise, töökaitse, töötasude ja pensionide arvestamise küsimusi, mitmesuguste soodustuste andmist, elamu- ja kommunaalküsimusi jne.

Juriidilisi konsultatsioone avaldab regulaarselt keskajaleht «Retšnoi Transport». Ajalehes «Uštitskaja Gazeta» ilmub perioodiliselt rubriik «Meie juriidiline konsultatsioon».

Kirjade kasutamine artiklites ja sõnumites. Nagu näitavad kogemused, on kirju võimalik laialdaselt kasutada sõna tõsisel mõttes kõigis ajalehežanrides. Toimetusele saabunud kiri, millel on suur ühiskondlik tähtsus, ei anna ainult juhtkirja teemat, vaid on sageli ka selle aluseks. Nii tuuakse «Pravda» juhtkirjas «Kolhooside ühismajandi huvide kaitsele» rida signaale kohtadelt.

Ajalehes «Trud» ning mõningais oblasti- ja rajooniajalehtedes algab rida juhtkirju kirjaga toimetusele. Ajaleht «Trud» sai Stalino oblastist Gorlovkast noore trükitehase kirja, milles kaevati selle üle, et trükikoja direktor ei ole loonud vajalikke tingimusi normaalseks tööks ja töölisnoorte õhtukoolis õppimiseks. Toimetus nägi selles kirjas tähtsat teemat ja pühendas sellele juhtkirja «Aidata töölisnoortel tõsta oma teadmisi». Juhtkirja alguses tuuakse esile noore trükitehase õigustatud pretensioonid.

Iseloomulik on Rostovi oblasti ajalehte «Molot» paigutatud ühe suure kriitilise sõnumi tekkimise lugu. Novotšerkasski Nikolski-nimelise tehase insener teatas oma kirjas

toimetusele sellest, et tehase direktor on jäme oma alluvate suhtes, lämmatab kriitikat ega vali kaadrit õigesti. Toimetus tegi oma korrespondendile ülesandeks fakte kontrollida. Ilmnes, et signaale halvast olukorrast selles tehases oli saadetud ka partei Novotšerkasski linnakomiteesse, kuid see ei reageerinud neile. Samuti selgus, et linnakomitees suhtuti ükskõikselt ka teistesse taolistesse faktidesse, mida esines reas ettevõtetes. Kõik see virgutas ajalehte «Molot» esinema põhjaliku artikliga «Novotšerkasskis soositakse kriitika lämmatajaid». Selles artiklis toodi peaaegu täielikult ära inseneri kiri.

Eesti vabariikliku ajalehe «Rahva Hää» toimetus sai Kallaste rajooni ühelt töötajalt kirja, milles viimane avaldas oma õigustatud pahameelt kohaliku rajooniajalehe «Nõukogude Küla» veergudel 15. märtsil 1955 ilmunud juhtkirja «Tugevdada töödistsipliini kolhoosides» üle. Kirja autor tõi esile rea vassimisi juhtkirjas. Nii kõneldi selles, et «kultu- tades tööjõudu söötade tootmiseks 50 protsenti rohkem, kindlustame piimatoodangu tõusu kümne- ja enamkord- selt». Edasi püstitati juhtkirjas nõue: «Pidevad töödistsip- liini rikkujad, kes ei tahä alluda kolhoosi sisekorra-eeskir- jadele, tuleb aasta lõppu ootamata kolhoosist välja heita ja kolhoosi territooriumilt minema ajada.» Kirja autor juhtis täiesti õigesti tähelepanu asjaolule, et rajooniajalehe väite järgi tõuseks Kallaste rajoonis lehma keskmine piimato- odang selle «reservi» rakendamisel eelmise aasta 1434 kg-lt umbes 14 000 kg piiridesse (!). Samuti sarjas ta õigusta- tult rajooniajalehte «Nõukogude Küla» selle eest, et viimane näeb töödistsipliini tõstmise peamise vahendina repres- sioone, mitte aga poliitilise kasvatustöö otsustavat paran- damist ja kolhoosnikute materiaalse huvi tõstmist ühistöö vastu.

Kahtlemata talitas ajaleht «Rahva Hää» õigesti, kasu- tades seda töötaja printsiipiaalset kirja 10. juunil ajakirjan- duslikel teemadel avaldatud pikemas artiklis «Rajooniaja- lehtede juhtkirjadest». Sellega hoiatas ta rajooniajalehtede toimetusi analoogiliste vigade kordamise eest tulevikus.

Meie post. Sellesse rubriiki paigutatud sõnumites anna- vad ajalehed lugejaile informatsiooni saadud kirjade hulga ja iseloomu ning nende kasutamise kohta. Sageli sisalda- vad niisugused teadaanded ka lühikesi väljavõtteid täht- samatest kirjadest. Mõned ajalehed avaldavad rubriiki «Meie post» iga päev, teised — üks kord nädalas.

Regulaarselt taolisi sõnumeid avaldades esineb ajaleht niimoodi oma lugejate ees aruandega, tutvustab neid sellega, kuidas toimetus töötab kirjadega ja kuidas ta jälgib nende liikumist. Niisugune suhtlemine lugejatega tugevdab ajalehe sidemeid rahvahulkadega, seab ajalehe tegevuse ühiskondliku kontrolli alla, tõstab toimetuse vastutust iga kirja saatuse eest ja suurendab kirjade voolu.

VÕITLUS KIRJADE MÕJULEPÄASU EEST

Nõukogude ajakirjandusel ei ole teisi huvisid peale rahva huvide. Sellepärast armastavadki NSV Liidu töötajad oma ajalehti ja kuulavad tähelepanelikult nende häält, hindavad kõrgelt trükisõna ja usuvad sügavalt selle ühiskondlikku mõjusse.

Meie ajalehtede trükisõna on mõjuv. See tuleneb nõukogude ajakirjanduse olemusest endast, mis on tõeliselt rahvalik ja kõige demokraatlikum maailmas. See aga ei tähenda, et ajalehe ühe või teise numbri väljalaskmisega kõrvaldatakse automaatselt, iseenesest tema poolt avastatud puudused töös. Partei õpetab, et võit ei tule iseenesest, teda on vaja kätte võita. Järelikult on ka ajakirjanduse töötajate kohuseks visalt võidelda avaldatud materjalide mõjukuse eest.

Partei otsustes ajakirjanduse kohta on korduvalt rõhutatud, et ajalehed ja parteikomiteed peavad saavutama konkreetsete abinõude tarvituselevõtmise töötajate kirjade alusel, tähelepaneliku suhtumise töölis- ja maakirjasaatjate signaalidesse. Juba partei VIII kongress oma resolutsioonis «Partei ja nõukogude ajakirjandusest» märkis, et «isikud või asutused, kelle tegevusest kõneldakse ajakirjanduses, peavad andma lühima aja jooksul sellesama ajalehe veergudel faktilise õienduse või näitama puuduste ja vigade parandamist».¹

Rääkides tõhususest peetakse sageli silmas ainult ajalehe kriitilisi esinemisi. Erakordselt tähtis on seejuures, et ajakirjanduses valgustatavaid tööstuse ja põllumajanduse novaatorite kogemusi mitte ainult ei kiidetaks heaks, vaid ka levitatakse ja juurutatakse laialdaselt tootmispraktikasse.

¹ NLKP kongresside ja konverentside ning Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, I osa, Gospolitizdat, 1953, lk. 454 (v. k.).

Ajaleht on eesrindlike kogemuste propageerimise ja levitamise, kõige konservatiivse ja mahajäänu ületamise võimaks vahendiks. On vaja saavutada, et partei- ja ametiühingu-organisatsioonid, majandusmehed ja kogu nõukogude avalikkus toetaksid tõhusalt novaatorite algatust, millest teatavad ajalehed.

Mõningate kirjade alusel on toimetusel võimalik võtta tarvitusele kiireid abinõusid. Nii näiteks pöördus üks Vologda oblasti töötaja, kes kannatas raske haiguse all, «Pravda» toimetuse poole palvega abistada teda ravi saamisel ühes Moskva haiglas. Toimetuse poolt vastavate organisatsioonidega saavutatud kokkuleppel rahuldati see palve kiiresti. «Pravdasse» saabus kaebus ebaseadusliku korralduse kohta, mille oli andnud Moskva linna Štšerbakovi rajooni toitlustustri puu- ja köögiviljakontori juhataja. Kirjade osakond teatas sellest telefoni teel rajooni prokurörile, kes veel samal päeval saavutas ekslikult antud korralduse tühistamise.

Väga tähtis on õigesti kindlaks määrata, kuhu kiri kontrollimisele saata, nimelt missugusesse organisatsiooni või asutusse. On iseenesest mõistetav, et ühelgi juhul ei tohi seda saata sellele isikule, keda kirja autor kritiseerib. Nii-suguseid fakte tuleb aga ette. Teravad signaalid, samuti aga kirjad, milles palutakse mitte avaldada autori nime, saadetakse kontrollimiseks ja abinõude tarvituselevõtmiseks ainult koopiatena.

«Pravda» toimetuse poolt kontrollimiseks ja abinõude tarvituselevõtmiseks saadetud kirja saatekirjas on ära toodud järgmine väljavõte NSV Liidu prokuröri käskkirjast «Vastutusest korrespondentide nimede väljalobisemise eest»:

«Tingimusteta võtta kriminaalvastutusele Vene NFSV Kriminaalkoodeksi 96. ja 121. paragrahvi ning teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavate paragrahvide järgi isikud, kes on süüdi ajalehekorrespondentide nimede väljalobisemises.»

Kirjad saadetakse kontrollimiseks personaalselt vastava asutuse juhatajale, kusjuures saatekirjas on soovitatav märkida tähtaeg, millal toimeetus ootab vastust. Kui vastus ei saabu selleks tähtajaks, saadab toimeetus meeldetuletuse. Kirja autorile teatatakse sellest, kuhu tema kiri on kontrollimiseks saadetud.

Kommunistlik partei nõuab kõigilt meie organisatsiooni-

delt, suurtelt ja väikestelt töötajatelt otsustavat võitlust bürokraatliku suhtumise vastu töötajate kirjadesse. Suurt huvi äratab selles suhtes 1921. aasta detsembris V. I. Lenini poolt ettevalmistatud kirja projekt nõukogude keskasutuste juhtidele seoses asjaajamise venitamise ilmsikstulekuga kirjade ja teiste dokumentide läbivaatamisel, mis olid suunatud neile Rahvakomissaride Nõukogu kantselei poolt. Neis kirjades esines kaebusi mõningate kohalike võimude ebaseadusliku tegevuse kohta ja abipalveid, mis Lenin oli saanud ja mis olid suunatud vastavasse asutusse vastamiseks ja abinõude tarvituselevõtmiseks.

«Nõukogude administratsioonimasin,» kirjutas V. I. Lenin, «peab töötama täpselt, ausalt ja kiiresti. Selle logisemise tõttu ei kannata ainult eraisikute huvid, vaid kogu juhtimine omandab näilikkuse ja petliku iseloomu.

Võttes iga antud asutuse tööviljakuse tõeliseks määraks eeskätt kõigi temast läbi käinud asjade tegeliku ja edasilükkamatu täitmise, nõuan edaspidi kõige kiiremaid ja ammendavamaid vastuseid teile suunatud asjadele ja järelepärimistele. Piirduda tühja paberimäärimisega ja edasi saatmisega teistesse asutustesse tähendab samuti asjaajamise venitamist ja paberiraiskamist.»¹

Ainult paadunud bürokraat võib südametult suhtuda töötajate kirjadesse ja näha neis tüütavate mangujate kaebusi. Nõukogude töötaja suhtumine töötajate kirjadesse on tähtsaks näitajaks tema hoolest sidemete tugevdamise eest rahvahulkadega, tema valmisolekust kuulata nende häält ning reageerida nende vajadustele ja soovidele. Sügavalt tungides töötajate kirjade sisusse, peavad parteikomiteed ja ajalehtede toimetused saavutama, et kõik asutused reageeriksid altpoolttulevatele signaalidele.

Partei võitleb otsustavalt nendega, kes ei võta tarvitusele abinõusid töölis- ja maakirjasaatjate signaalide alusel, kes lüüakse kriitilisi väljaastumisi. 1953. aasta juulis teatas «Pravda» lubamatutest faktidest, mis esinesid Udmurdi ANSV Malaja Purga rajoonis. Ajalehtede toimetuste poolt selle rajooni majandus-, nõukogude ja parteiorganisatsioonidele saadetud töötajate kirjad lebasid kuude viisi edasi liikumata ja nende alusel ei võetud mingeid abinõusid tarvitusele. Rajooninõukogu täitevkomitee esimees, rajooni prokurör ja partei rajoonikomitee sekretär suhtusid tööta-

¹ Lenini kogumik, XXXIV, lk. 429 (v. k.).

jate kirjadesse kuritegelikult, saates toimetustesse teadlikult väärade vastuseid ega võtnud tarvitusele abinõusid isikute suhtes, kes jälitasid maakirjasaatjaid. Need töötajad võeti töökohtadelt maha.

Esineb juhtumeid, kus mõningad juhtivad töötajad ka pärast toimetuse meeldetuletust ei reageeri kirjale, vaikivad surnuks ajakirjanduse signaalid või võtavad kasutusele bürokraatlikud vastused. Toimetuse kohuseks on halastamatult paljastada taolisi katseid ja viia alustatud üritus järjekindlalt lõpuni.

Meie ajalehed ei saa esineda ükskõiksete registraatoritena. Toimetus ei ole vilets kantselei. Kui avaldatud või avaldamata kirjale saadud vastus toimetust ei rahulda, siis ta on kohustatud nõudma kirja sügavamalt ja tõsisemat läbiarutamist ja mõjuvate abinõude tarvituselevõtmist. Ta on kohustatud huvi tundma selle vastu, miks üks või teine töötaja põikleb kriitiliste kirjade uurimisest kõrvale ja püüab neist pääseda kantseleilik-bürokraatlike vastustega.

Niisugust järjekindlust ei jätku mõningatel toimetustel ja nad rahuldavad sageli toimetusse saadetud töötaja kirjale saadud igasuguse vastusega. 1953. aasta juunis kirjutas «Pravda», et niisugusele seisukohale oli asunud ajalehe «Sovetskaja Tataria» toimetus.

Nii saatis üks lugeja sellele ajalehele järgmise kirja: «Ma ostsin mikropoorsete taldadega kingad, mis on valmistatud Kaasani kombinaadi «Spartak» poolt. Kuid kahjuks ei saanud ma neid kanda, sest tald tuli üheksa päeva pärast alt ära.»

Toimetus saatis selle kirja kombinaadi «Spartak» direktioonile. Võtmata vaevaks uurida praagi väljalaskmise põhjusi, koostas kombinaadi peainsener ajalehele järgmise vastuse: «See defekt võis tekkida kas tugevate tõukelöökide tagajärjel, mis võisid toimuda, kui jalatsi kasutaja tugevasti komistas, või siis kandja iseärasusest ülemäära hõõruda kinganinasid.»

On kurb, kirjutas «Pravda», et vastus niisuguse äärmiselt kantseleilik-bürokraatliku «tõukelöögiga» täielikult rahuldab vähenõudlikku toimetust.

Samasugust vähenõudlikkust, nagu märkis «Pravda», avaldas ka Pensa oblasti ajaleht «Stalinskoje Znamja». Juhtkirjas «Töötajate kirjad» kritiseeris toimetus oblasti sidevalitsuse juhte formaalse suhtumise pärast töötajate kaebustesse. Valitsuse ülema asetäitja saatis vastuse, milles

ta ei nõustunud ajalehe kriitikaga ja vaatamata ümberlukkamatutele faktidele, püüdis endalt vastutust kõigiti ära veeretada. See bürokraatlik vastus anti . . . arhiivi.

Meie ajalehtedel on küllaldaselt vahendeid ühiskondliku mõju avaldamiseks asjaajamise venitajatele ja bürokraatidele, valelike õienduste harrastajaile. On vaja ainult näidata initsiatiivi ja järjekindlust ajalehe sidemete tugevdamisel parteiorganisatsioonidega.

Omavalitsus võttis partei Keskkomitee vastu otsuse «Partei järjekordsed ülesanded töölis- ja maakirjasaatjate liikumise alal». Selles otsuses on märgitud:

«Parteikomiteed peavad seadma korda töölis- ja maakirjasaatjate materjalide kontrollimise töö, võitlema administratiiv- ja kohtuorganite formaalse ja mittetähelepaneliku suhtumise vastu ajalehtedesse paigutatud või asutustele kontrollimiseks saadetud korrespondentsisse (bürokraatlike ümberlukkamiste-õienduste vastu, kontrollimise usaldamise vastu asjasthuvitatud isikutele jne.), valvates süüdlaste tegeliku vastutuselevõtmise järele.»¹

Paljud parteikomiteed kuulavad toimetajate ettekandeid töötajate kirjade tõhususe kohta, arutavad ajalehtedele saabunud kriitilisi materjale ning kontrollivad, kuidas ühed või teised organisatsioonid reageerivad ajalehtede signaalidele. Toimetajate ettekandeid selles küsimuses on otstarbekohane korraldada mitte ainult partei-, vaid ka nõukogude ja ametiühingu-organisatsioonides. Tähtis on kasutada ka niisugust töötajate kirjade mõjukuse eest võitlemise vormi, nagu nende läbiarutamine tööliste, kolhoosnike ja spetsialistide koosolekuil ning tootmisnõupidamistel.

Kogemused näitavad, et parimaid tulemusi kriitikale reageerimisel saavutavad need toimetused, kes teevad süstemaatilist massilist tööd ajaleheaktiiviga, töölis- ja maakirjasaatjatega ning lugejatega. Kuibõševi oblasti ajaleht «Volžskaja Kommuna» viis 1952. aastal läbi 19 töölis- ja maakirjasaatjate kontrollreidi, et kindlaks teha, kuidas on töötajate kirjadele reageeritud. Neist reididest võttis osa 240 inimest. Peale selle kutsus toimetus linna- ja maakirjasaatjate signaalide alusel kokku autorite aktiivi nõupidamisi juhtivate partei-, nõukogude ja majandustöötajate osavõtul. Aruanded niisugustest nõupidamistest avaldatakse ajalehes.

¹ Kogumik «Partei ja nõukogude ajakirjandusest», Gospolitizdat, 1954, lk. 363 (v. k.).

Toimetuse massiline töö võimaldab alati selgeks teha, missugune on ajalehe mõjukus, mida praktiliselt tehakse pärast ajalehe materjalide läbiarutamist ja missuguseid reaalseid tulemusi on ühe või teise organisatsiooni tegevuses saavutatud. On teada juhtumeid, kus kohusetundetud töötajad ja bürokraadid viivad toimetuse eksiarvamusele niisuguste stereotüüpsete vastustega, nagu: «Sõnum on läbi arutatud... Kriitika on õigeaks tunnistatud... Abinõud on välja töötatud.» Mõni ajaleht lepib selliste vastustega, selle asemel et neid kontrollida ja puru silma ajajad paljastada, nagu seda tegi näiteks «Komsomolskaja Pravda».

Sõnumis «Südametud inimesed», mis oli paigutatud rubriiki «Avaldamata kirjade jälgedes», kõneldi, et kui Valgevenemaa LKNÜ Vitebski Rajoonikomitee liige V. Baranovski haigestus ja arstid soovitasid tal end haiglas ravida, läks ta rajoonikomiteesse ja jutustas sellest sekretäridele. «Ärge unustage mind,» palus Baranovski neid hüvastijätul. Kuid rajoonikomitees unustati haige aktivist.

Solvununa ja meelekibeduses kirjutas ta sellest «Komsomolskaja Pravda» toimetusele. Toimetus teatas kõigest Valgevenemaa LKNÜ Vitebski Oblastikomiteele. Kuu aega hiljem vastas oblastikomitee teine sekretär toimetusele, et kirjas märgitud faktid vastasid tõe, rajoonikomitee töötajad külastasid sm. Baranovskit ja abistavad teda ka edaspidi.

Möödusid mõned nädalad ja post tõi toimetusse V. Baranovski teise kirja: «Ma ei tahtnud kaua teile kirjutada, mõtlesin, et rajoonikomitee töötajad, nähes, missuguses seisundis ma olen, ei või jätta seltsimeest hätta. Kahjuks ma eksisin.»

Toimetus võttis telefoni teel ühenduse Vitebski oblasti komsomolikomiteega. Aparadi juurde tuli oblastikomitee teine sekretär ja toimus järgmine kahekõne:

Moskva: Kuidas abistab Vitebski rajoonikomitee praegu sm. Baranovskit?

Vitebsk: Ei tea. Me saame pakkide viisi kirju ega ole lihtsalt füüsiliselt võimalik neid kontrollida. Vitebski rajoonikomitee saatis meile selles küsimuses väga põhjaliku ettekande. Selles on isegi öeldud, missuguseid raamatuid Baranovski palus endale tuua. Nii me jäämegi rahule.

Moskva: Kas keegi oblastikomiteest on käinud sm. Baranovski juures?

Vitebsk: Ei, rajoonikomitee töötajad ju kirjutasiid, et nad külastasiid teda.

Moskva: Mis haigus on sm. Baranovskil?

Vitebsk: Ei tea.

«Komsomolskaja Pravda» kirjutasi sel puhul:

«Vitebski rajoonikomitee ja oblastikomitee juhtivadi töötajadi osutusidi südametuteks inimesteks. Paberite ja ettekannetega varjasiid nadi ennast elava inimese eest.»

Õpetlik on ka Saraatovi oblasti ajalehe «Kommunist» juhtkiri, mis kannab pealkirja «Vaikijadi ja puru silma ajajadi — kriitikalämmatajadi». Juhtkirjasi kõneldakse ajakirjanduses avaldatavate töötajate kirjade tähtsusest, eneskriitika ja altpoolt tuleva kriitika arendamisest, võitlusest ajalehe materjalide mõjukuse eest. Paljastades vaikijadi ja puru silma ajajadi, varjatudi ja avalikke kriitikalämmatajadi, kirjutadi ajaleht:

«Miks nadi kõik vaikivadi, ignoreerivadi ajakirjanduse signaale? Sellepärast, et nadi ei ole mõistnudi altpoolt tuleva kriitika tähendust, vaatavadi sellele nähtavasti kui «ainult tülile» ja soovivadi rahulikult elada. Nadi unustavadi, et nende vastused ajakirjanduse poolt paljastatud puuduste kõrvaldamiseks tarvitusele võetudi abinõudest ei ole vajalikud toimetuse statistikale ajalehe materjalide mõjukuse kohta, vaid avalikkuse informeerimiseks, kes ei või leppida hooletusega töös ja igasuguste korratustega. Ükskõikne suhtumine ajalehe väljaastumistesse on otsene kriitika lämmatamine.»

Ajalehe terav kriitika avaldas mõju. Juhtkirjasi arutati reas oblasti-, linna- ja rajooniorganisatsioonides. Vaikijadi ja puru silma ajajadi said karistada. Juhtivadi partei- ja nõukogude organisatsioonidi võtsidi tarvitusele konkreetseidi abinõud töö parandamiseks töötajate kirjadega.

Kui ajalehtede toimetused ja kõik ühiskondlikud organisatsioonidi suhtuvad igasse kriitilisse signaali hoolikalt ja võtavad nende suhtes tarvitusele mõjuvadi abinõud, siis luuakse loodreile ja hooletuile töötajaile, Nõukogude seaduste rikkujaile, bürokraatidele ja valelikele inimestele talumatu olukord, siis tunneb iga töötajasi, et ta on ühiskondliku kontrolli all. See aga soodustadi rahvahulkade loomingulise initsiatiivi igakülgset arenemist, kriitikat ja altpoolt tulevadi kriitikat, meie riigi tugevdamist.

Energiliselt taotledes abinõude tarvituselevõtmist töötajate kirjade alusel, toetadi «Pravda» aktiivselt kohalike aja-

lehtede kriitilisi väljaastumisi. 1952. aastal saabus «Pravda» toimetusse signaal selle kohta, et partei Koltšugini linnakomitee ei reageerinud sõnumile põllumajandusliku artelli põhikirja kuritahtliku rikkumise kohta, mis avaldati Vladimiri oblasti ajalehes «Prizõv». Jõudnud selgusele selle fakti tõepärasuses, avaldas «Pravda» artikli «Kriitikalämmatajate soosimine», milles mõisteti hukka tähelepanematu kirjadesse suhtumise väär praktika, mida esines partei Koltšugini linnakomitees.

Artikkel «Maakirjasaatjate kaitseks», mis avaldati «Pravdas» (1952. a.), toetas vabariikliku ajalehe «Turkmenskaja Iskra» väljaastumist, millele ei reageerinud kohalikud organisatsioonid. Varsti teatas «Pravda», et Turkmeenia Kommunistliku Partei Keskkomitee arutas selle artikli läbi ja võttis tarvitusele abinõud isikute suhtes, kes olid süüdi kriitika lämmatamises ja arveteõiendamises maakirjasaatjatega.

Jälgides «Pravda» eeskuju, peavad vabariiklikud, krai- ja oblastiajalehed toetama linna- ja rajooniajalehtede kriitilisi väljaastumisi, avaldama oma veergudel kohalike ajalehtede paremat korrespondentsi, följetone ja artikleid, regulaarselt avaldama ajakirjanduse ülevaateid. Mõningad linna- ja rajooniajalehed trükivad ümber kesk- ja oblastiajalehtede materjale, mis puudutavad vastavat maakohta. See soodustab võitlust materjali mõjukuse eest, positiivsete kogemuste levitamise ja kriitika tugevdamise eest.

Suur tähtsus kuulub regulaarsele informatsioonile ajalehe väljaastumiste mõju kohta. Ajalehe iga number peab teatama lugejaile tarvitusele võetud abinõudest tähtsamate avaldatud ja avaldamata materjalide kohta. See tõstab ajalehe autoriteeti, tugevdab tema mõju ja arendab veelgi enam rahvahulkade initsiatiivi.

*

Mõningad ajalehetöötajad kurdavad kirjade temaatika ühekülguse üle. Niisugustel kaebustel ei ole mingisugust alust, need annavad tunnistust ainult formaalsest suhtumisest kirjadesse. Toimetuse posti rikastamise kõige paremaks abinõuks on tähtsaimate kirjade avaldamine, mitte jääda lootma isevoolule, vaid organiseerida huvitavate, ajalehele vajalike kirjade saamist. Selleks aga on vaja pidevat, hoo-

likat tööd kirjadega, võitlust nende mõjulepääsu eest, ajalehe ja rahvahulkade sidemete laiendamist ja tugevdamist.

Töötajate kirjad rikastavad ajalehte, seovad teda elu ja rahvaga, on kriitika ja enesekriitika arendamise tähtsaimaks vahendiks. Tõsiselt töötades kirjadega, õigeaegselt märgates ja õigesti hinnates iga uut avaldust, suudab ajaleht edukalt täita oma osa avaliku arvamuse väljendajana, kollektiivse propagandisti, agitaatori ja organisaatorina.

Н. Логинов

РАБОТА РЕДАКЦИИ ГАЗЕТЫ
С ПИСЬМАМИ ТРУДЯЩИХСЯ

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярну маantee 10

*

Toimetaja H. Seping
Tehniline toimetaja T. Mitt
Korrektorid H. Allik ja V. Antje

Ladumisele antud 17. IX 1955. Trükkimisele antud
24. X 1955. Paber 54:84, $\frac{1}{16}$. Trükipoognaid 3,5.
Formaadile 60:92 kohaldatud trükipoognaid 2,87.
Arvutuspoognaid 3,19. Trükiarv 1000. MB-17571.
Tellimise nr. 1762. Trükikoda «Bolševik», Viljandi,
V. Kingissepa tän. nr. 26/31.

Hind 60 kop.

60 kop.

A
A-20849

20849

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00358934 0